

TRIBUNA

ŠTEVILKA 11
LETNIK XXVI
14. APRIL 1977
CENA 3 DIN

MEDNARODNEMU KONGRESU SOCIALISTIČNIH ŠTUDENTOV

DRAGI OBČANI,

LONDON, 19. DECEMBRA 1893.

ZAHVALJUJEM SE VAM ZA VAŠE PRIJAZNO POVABILO NA KONGRES SOCIALISTIČNIH ŠTUDENTOV IN ZELO OBŽALUJEM, DA SE GA NE MOREM POSLUŽITI, ZAKAJ NUJNI IN VAŽNI POSLI MI UDELEŽBO ONEMOGOČAJO. OMEJITI SE MORAM TOREJ NA TO, DA ZAŽELIM VAŠEMU KONGRESU TISTI USPEH, KI GA ZASLUŽI. NAJ SE VAŠIM PRIZADEVANJEM POSREČI ZBUDITI MED ŠTUDENTI ZAVEST, DA MORA IZ NJIHOVIH VRST IZITI INTELEKTUALNI PROLETARIAT, KI JE POKLICAN, DA NA STRANI SVOJIH BRATOV, ROČNIH DELAVCEV, IN MED NJIMI ODIGRA POMEMBNO VLOGO V BLIŽAJOČI SE REVOLUCIJI.

MEŠČANSKE REVOLUCIJE SO V PRETEKLOSTI ZAHTEVALE OD UNIVERZ SAMO ADVOKATE KOT NAJBOLJŠO SIROVINO ZA POLITIKE; OSVOBODITEV DELAVSKEGA RAZREDA PA POTREBUJE NEKAJ VEČ, ZDRAVNIKE, INŽENIRJE, KEMIKE, AGRONOME IN DRUGE STROKOVNJAKE; GRE NAMREČ ZA TO, DA NE PREVZAMEMO V ROKE LE VODSTVO POLITIČNE MAŠINERIJE, TEMVEČ TUDI VSE DRUŽBENE PRODUKCIJE, IN TU JE NAMESTO VISOKODONEČIH FRAZ POTREBNO SOLIDNO ZNANJE.

BRATSKI POZDRAV F. ENGELS

ENGELSOVO POZDRAVNO PISMO MEDNARODNEMU KONGRESU SOCIALISTIČNIH ŠTUDENTOV JE IZŠLO V 8. ŠTEVILKI REVIJE "L'ÉTUDIANT SOCIALISTE", LETNIK 1894. TA REVIJA JE PRIČELA IZHAJATI LETA 1891 V ŽENEVI.

MEDNARODNI KONGRES SOCIALISTIČNIH ŠTUDENTOV SE JE VRŠIL OD 22. DO 25. DECEMBRA 1893, PRAV TAKO V ŽENEVI. OBRAVNAVAL JE UDELEŽBO IZOBRAŽENSTVA V SOCIALISTIČNEM GIBANJU. MED DRUGIM SE JE UKVARJAL TUDI Z VPRAŠANJI ANTISEMITIZMA, ANARHIZMA IN "DRŽAVNEGA SOCIALIZMA" ITD. V SVOJIH RESOLUCIJAH SE JE OPIRAL NA USTREZNE SKLEPE PREDHODNIH KONGRESOV II. INTERNACIONALE. NA KONGRESU JE BILO TUDI SKLENJENO, DA ZGO RAJ OMENJENA REVIJA POSTANE ORGAN MEDNARODNEGA SEKRETARIATA SOCIALISTIČNIH ŠTUDENTOV. — Uredn.

IZ MEID V; prevedla Novak Jelka

17. APRIL 1937

(V NOČI OD 17. NA 18.) JE BIL NA ČEBINAH NAD ZAGORJEM OB SAVI USTANOVNI KONGRES KOMUNISTIČNE PARTIJE SLOVENIJE. S TEM KONGRESOM SO SLOVENSKI KOMUNISTI IN SLOVENSKI DELAVSKI RAZRED SPLOH PREVZELI NASE ZGODOVINSKO ODGOVORNOST, DA ZBERO ZA BOJ PROTI FAŠIZMU IN ZA PRIHODNOST SLOVENSKEGA NARODA VSE DEMOKRATIČNE SILE SLOVENCEV. TA ODLOČITEV SE JE KMALU POKAZALA ZA ENO OD NAJPOMEMBNEJŠIH V SLOVENSKI ZGODOVINI. KONGRES NA ČEBINAH JE POSLAL POZDRAVNI PISMI CK KPJ IN ŠPANSKIM BORCEM TER IZVOLIL NOV CK KPS S FRANCEM LESKOŠKOM KOT SEKRETARJEM.

(KOLEDAR ZGODOVINE KPJ, ZKJ)

POGOVOR O ŠTIPENDIJAH S PREDSEDNIKOM UK ZSMS LJUBLJANA ZVONETOM COLARIČEM

ZVONE, KAKŠNO JE TRENUTNO STANJE NA PODROČJU ŠTIPENDIRANJA?

Kljub ukrepom 6. seje skupne komisije podpisnic samoupravnega sporazuma se stanje na področju štipendiranja v prvem trenutku ni bistveno spremenilo, ampak je izplačevanje štipendij še vedno zaostajalo. Poravnane so bile obveznosti do konca decembra ob upoštevanju dvojnega cenzusa in lestvice suficitarnosti oz. deficitarnosti. Tudi število študentov štipendistov iz združenih sredstev se je zmanjšalo.

ALI IMAŠ O TEM TUDI KONKRETNE PODATKE?

Ne razpolagam s točnimi podatki za celo Slovenijo, vendar lahko povem nekaj podatkov za ljubljanske občine. Tako se je število štipendistov v občini Ljubljana-Bežigrad po uresničitvi sklepov 6. seje zmanjšalo za 50 odstotkov, od 144 na 72. V občini Ljubljana-Šiška za 33% ali 137, v Centru se je število zmanjšalo za 233 štipendij in v občini Vič-Rudnik za 166 (42%). V januarju in februarju je izplačevanje štipendij zopet zaostalo, vendar so po zadnjih podatkih štipendije za januar in februar izplačane.

KOT VIDIMO JE IZPLAČEVANJE NEREDNO. KJE VIDIŠ VZROKE ZA TO?

Vzrok za zaostajanje niso finančna sredstva, ampak verjetno, po mojem mnenju, neodgovornost strokovnih služb. Stanje se izgleda počasi normalizira, vendar moramo vedeti, da je to stanje le začasno in da mora biti sprememba štipendijskega sistema dokončana do maja, ko bodo objavljeni razpisi za vpis na srednje in visoke šole. Po predpisih, ki so bili sprejeti, naj bi bili pogoji za pridobitev štipendije in sploh sistem štipendiranja — gledano globalno-znani že pred začetkom študijskega leta. Ne moremo dopuščati stihije in administrativnih ukrepov med samim študijskim letom, saj to zavira normalen vzgojno-izobraževalni proces in ustvarja nezadovoljstvo med mladimi. Rešitev je verjetno v resnični povezavi z združenim delom — s kadrovskimi štipendijami oziroma s kadrovskimi štipendijami socialnega značaja. Moramo pa vedeti, da je načelno sprejeto stališče, da naj bi se prehajalo na študij iz dela in tako bi bilo združeno delo resnično tudi nosilec štipendijske politike.

ZA KONEC PA ME ZANIMA, KAJ JE ZVEZA SOCIALISTIČNE MLADINE SLOVENIJA STORILA, DA BI SE TO STANJE SPREMEMILO?

V mladinski organizaciji na nivoju republike je bila oblikovana delovna skupnost iz KMI in KMD, ki naj bi pripravila pripombe na sedanji sistem štipendijske politike. V tej skupini so tudi štirje predstavniki UK-Ljubljana, vendar smatram, da delo delovne skupine ni zadovoljivo, saj smo se sestali le enkrat in UK bo tudi izoblikovala svoje pripombe. Pri tem je zelo važna vsaka pripomba socialno-ekonomske komisije na vsaki šoli in socialno-ekonomskih komisij pri študentskih pokrajinskih klubih, ki so vse premalo storili, da bi vsebinsko opredelili sedanji štipendijski sistem in predlagali boljše rešitve. V osnovnih redinah naj bi reševali tudi akutne probleme posameznikov in jim pomagali, da ne bi zapuščali študija.

Izgleda, da se vse preveč zadovoljujemo z obstoječim stanjem, pozabljamo pa, da je nujno potrebna čimhitrejša akcija. Ni odveč opozoriti tudi na nekolegalnost in pomanjkanje solidarnosti med študenti, saj opažam, da na fakultetah, kjer ni problem dobiti štipendijo, ni interesa niti za formalno obravnavanje štipendijske politike.

Janja Klasinc

AKTUALNA TEMA ZA RAZGOVOR

Po Zakonu o visokem šolstvu naj bi prišli v obdobje sprotnega študija. To pa si ponekod predstavljajo kot razbitje učne snovi na manjše dele in preverjanje znanja s „sprotnimi“ kolokviji. Sprotnost dejansko pomeni samo formalno razparceliranje materije. Kaj pa vsebina? Vsebinska sprememba je sodelovanje med profesorjem in študentom v obliki diskusije, je seminarska oblika študija, ki mora temeljiti na predhodnem absorbiranju že znanih dejstev. Seminar je torej problemska oblika ukvarjanja s študijskim materialom. Čas je, kolegi študentje in profesorji, da pretrgamo popkovino, ki nas veže na preživele oblike študija.

SREČANJE PEDAGOŠKIH AKADEMIJ IZ SPLITA IN LJUBLJANE

Od 18. do 20. marca je bilo v Ljubljani prijateljsko srečanje med PA iz Splita in PA iz Ljubljane. Že prvi dan srečanja so podpisali na Magistratu listino o sodelovanju, 19. pa so organizirali šahovski turnir, športno srečanje, kulturni večer /pripravili so ga študenti PA iz Splita/ in okroglo mizo oz. razgovor o problematiki izobraževanja učiteljev.

Prvi problem, ki so ga iznesli ljubljanci, je pomanjkanje učiteljskega kadra v Sloveniji; potrebno bi bilo pospešiti izobraževanje in zmanjšati osip. Kot poskus rešitve tega problema, je stekel pogovor o kondenzaciji ur pri določenih predmetih. Kakšni so rezultati takšnega študija, niso mogli odgovoriti predstavniki iz Splita, ker nimajo izkušenj s takšnim delom. Lahko pa bi odgovor našli že v učbeniku psihologije za gimnazije: v kratkem času pridobljeno znanje je kratkotrajno in ni globalno.

Pokazalo se je tudi veliko nasprotje med uvodnim referatom tov. Brglezove oz. izjavo, da je samoupravljanje na PA v Ljubljani razvito in zaskrbljujoči podatki, ki nam jih je posredovala študentka Marin Stanka: od cca. 800 redno vpisanih študentov, jih je 165 v ZSMS. Družbeno-politično aktivnih pa je na ljubljanski akademiji 10-15 študentov oz. študentk, od tega 8 komunistov.

Zato, da se marksizem kaže le kot teorija na predavanjih in izpitih, da pa kot praksa ni navzoč, smo slišali nekaj razlogov: — razdrobljenost predavanj po Ljubljani — velik procent žensk(?) — 80% vpisanih je iz družbeno-politično neangažiranega okolja.

Vse to pa ne bi smelo biti samo opravičilo za neaktivnost, temveč tudi spodbuda za konkretne akcije.

Ker smo kljub slični problematiki slišali samo izmenjave mnenj, nam preostane samo še želja in upanje, da bo povratno srečanje v Splitu konec pomladi ali v začetku poletja potekalo v smeri planiranja rešitev perečih problemov obeh PA.

Vončina Ljubomira

TRIBUNA — ŠTUDENSKI LIST
IZDAJA UNIVERZITETNA KONFERENCA ZVEZE SOCIALISTIČNE MLADINE SLOVENIJE
UREDNIŠTVO: 61000 LJUBLJANA, TRG OSVOBODITVE 1/II SOBA 86, TEL: 21-280
URADNE URE VSAK DAN OD 10-12h
TISKA TISKARNA ŠTUDENSKI SERVIS
LETNA NAROČNINA 40,00 DIN; POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI;
ROKOPISOV NE VRAČAMO
OPROŠČENI PROMETNEGA DAVKA NA PROMET PO PRISTOJNEM SKLEPU ŠT.: 421-1/70 OD 22. JANUARJA 1973.

UREDNIŠTVO: ALEŠ ERJAVEC (kultura), BOJAN PIRIH (odgovorni urednik), JANJA KLASINC (informatika), RISTO PEJOV (tehnični urednik), SREČO KIRN (teorija), SREČO PAPIČ (likovni urednik), SREČO ZAJC (glavni urednik), VESNA BELAK (lektura, korektura)
ZAKASNO VLOGO IZDAJATELJSKEGA SVETA OPRAVLJA PREDSEDSTVO UNIVERZITETNE KONFERENCE ZVEZE SOCIALISTIČNE MLADINE SLOVENIJE.
TO ŠTEVILKO JE OPREMIL PETER KORDIS

tom v hrbet (Francesco Lorusso) in če je prav to izogibanje konfliktov med političnimi strankami privedlo do sedanje krize? Nekaj sto pripadnikov KPI je 15. februarja izvedlo vdor na rimski atenej. Vdor je sicer potekal brez nasilja: vrata so stražile skupine študentov, glavni cilj teh „straž“ pa je bil prepovedati vstop oboroženim provokatorjem; zato pa je imel ta vdor značaj represije (poseg od zunaj v gibanje, ki ni bilo znotraj klasičnih političnih šablon in /sicer neuspela/ vzpostavitev „redu“ naj bi bila le še dokaz več ostalih borzuaznim strankam, da je ona, KPI, na „njihovi strani“ in da torej zgodovinski kompromis ni kompromis s hudičem, temveč z „demokratsko stranko, ki edina lahko zagotovi red na Apeninskem polotoku). Bolj kot to dejstvo (represija), pa je bil vdor politično škodljiv: po eni strani je dal nove argumente „avtonomnim“,⁶ po drugi strani pa je vnesel še večjo zmedo med študente, člane KPI (oziroma njene mladinske sekcije Fgci), kot tudi med ostale študente, ki so se junija lani identificirali s KPI in ji oddali svoje glasove, sedaj pa so še vedno pričakovali s KPI dialog, ne pa „odpiranje“ ateneja. Iz te izkušnje je izšla osrednja kritika načina dela KPI: „to je logika nekoga, ki misli, da lahko prinese od zunaj določeno politično smernico, da lahko vsili svoje sklepe brez soočenja s tistimi, ki so bili in so protagonisti boja na fakultetah.“ „Ne sprejememo vmešavanja od zunaj: neodtujljivi del tega gibanja je zavračanje posredovanja, ki bi pomenilo razlašanje bistva boja. Od političnih sil in sindikatov zahtevamo soočenje z našo avtonomijo, to je z našo sposobnostjo izdelave vsebine našega boja.“

Sindikati (bolje: KPI — ponovno!) so prvo možnost zapravili že par dni po tem, 18. februarja, ko je Luciano Lama imel govor pred množico študentov in delavcev. Namen govora: izraz solidarnosti delavskih sindikatov s študentskim bojem. Študenti sami, kakor tudi sindikat Cgil (sindikat KPI!) so organizirali vjnostne sile in obstopili „avtonomne“, katerim je vseeno uspelo izzvati nered. Posledica teh izgredov je bila zasedba ateneja s strani policije in izgon študentov. „Avtonomni“ so na njim lasten način triumfirali, saj jim je uspelo „izzvati oblast“, še bolj pa je triumfiral Vatikan, ki je razumel neuspeh komunista Lame kot svojo lastno zmago. Triumfirali so tudi vsi italijanski senzacija željni novinarji, čeprav v vsem skupaj ni bilo nič senzacionalnega (nihče mrtev!), ki so škodo 150 milijonov lir (za prepleskanje grafitov in zamenjave nekaj počenih stekel) povečali na pol milijarde lir ali mogoče celo več.

Gibanje pa je kljub (s strani borzuaznega tiska tako preveličanim) negativnim aspektom: da se vsi poskusi razcepitve baze presežejo in da se tako le dokaže možnost organiziranja množičnega gibanja, izhajajočega iz dejanskih potreb teh s skupnimi cilji in oblikami boja. Pot do vodstva in do (večje) homogenosti pa je dolga; do tega lahko pride le na osnovi počasne izgradnje od znotraj, preko jasno začrtanih ciljev. Nekaj teh ciljev so eksplicirali študentje v Turinu: poenotenje nivojev diplome; sodelovanje in kontrola nad raziskovalnimi dejavnostmi (univerze naj opravljajo družbeno koristne raziskave za razvoj družbenih dejavnosti, porast zaposlenosti, dvig življenske ravni množic, razvoj in analiza množičnih gibanj); poenotenje vloge docenta; odprava zaprtega števila diplom (tudi programiranega števila⁷); sprememba obstoječih strikturnih fakultet in institutov. Študenti se s tem konfrontirajo z nosilci tistih teženj, ko hočejo povezati univerzo s takimi imenovanimi objektivnimi potrebami na bojišča dela; univerza naj bo dinamičen element boja za zaposlovanje in za dvig družbenih potreb.

Ceprav v teh ciljih ni posebej naglašen boj za enakopravnost žensk, predstavlja ta boj sestavni del gibanja oziroma boja za zaposlitev. Ženska je bila v katoliškimoralni Italiji stoletja (slabi dve tisočletji) zapostavljena: glava družine je „on“, „delal“ je „on“, vse važne odločitve je sprejemal „on“. Tudi o abortusu hoče odločiti „on“. „Maschio latino“ je sedaj še ravno toliko miš, kot gospodarski čudež: vendar sta ta dva miš, kljub realnosti življenja, še dokaj vkoreninjena v psiho Italijanov. Medtem pa skrivajo po bolnišnicah pokveke — otroke Sevesa, zdravniki „per bene“ odklanjajo izvršitev strokovnega abortusa („da lahko doma na črno služijo z našimi telesi“); odklanjanje podpore v času nezaposlenosti pripadnicam ženskega spola emarginira žensko (mater3 delavko/ženo); fotoromani in „ženske“ revije kontaminirajo njeno zavest z lažnimi vrednotami (delo ni za ženske, njihov edini cilj je ujeti ta „prvega“ moškega, nato se preseliti med lonce in krpe in čistilne krpice ter plesti volneno obleko za dojenčka, ki se bo rodil — s točnostjo švicarskih ur — točno devet mesecev po poro-

ki ...8). Hočemo živeti, ne preživeti! skandirajo feministike, vključene v študentsko gibanje, medtem ko se vrhovi strank NE opozicije samozadostno zadovoljujejo z ugotovitvami: „Mi smo vedno ...“

Ta nemočni „Mi smo vedno ...“ pa je začela sedaj mučiti skrb glede cene, plačane za logiko absenzizma: delavsko gibanje se je pod vplivom take politike razdvojilo, velik del delavcev se je oddaljil od politike čakanja na tisto dolgo pričakovano in končno uzročno možnost soočenja svojega političnega vrha z vedno večjimi protislovnostmi italijanske družbe, ki jo je dal lanske junij, ne pa julij, avgust, september ... Zadnji „sveženj ukrepov“ Andreottijeve vlade (za katero se med delavci širi naziv „Berlingottijeva vlada“⁹), ki je — seveda — najbolj prizadel delavce, je združil delavce in študente v boju za spremembo družbe. Sindikalni sindikata Fim (metallmeccanici), Trentin, je na zborovanju v Bologni vzklikal: „Z vami (študenti, op. avtor) hočemo spremeniti to družbo!“ In še: „Študenti, delavci, nezaposleni, združeni bomo zmagali!“ Že mesec se vrste skupni sestanki delavcev in študentov, na katerih si izmenjujejo resnične informacije o njih samih, izkušnje iz bojev enih in drugih ter si medsebojno svetujejo kako in kaj; po vseh italijanskih mestih so skupaj stavkali, razen v Rimu, kjer so oblasti dovolile le ločene manifestacije (med enim in drugim je bil teden dni razlike!). Študenti organizirajo samoupravo na licejih in fakultetah, debatirajo o novi, nekapitalski kulturi, ugotavljajo, da je kriza v razvoju, ki je dajala okvir študentskim leta /lža, presežena, in da je sedaj razvoj v krizi. In čeprav se posamezne skupine študentov še vedno obnašajo kot ludisti, ko je bilo delavsko gibanje še v povojih, ter razbijajo avtomobile, izložbe in sedeže nekaterih „zopernih“ strank (ter s tem igrajo na instrumente talistih strank), se večina gibanja zaveda, da lahko le združeni z delavci ob skupnem pretresanju skupnih problemov, ki so končno problemi celotne italijanske družbe, uspejo v boju za boljši jutri. S tem pa predstavljajo alternativo političnega boja, oziroma izražajo nezaupnico vsakemu boju za oblast, ki ni istočasno bolj za reševanje temeljnih družbenih problemov in nasprotij. Teh pa se danes v Italiji ne da rešiti s spremembami, ki ničesar ne spremenijo!

Toni Gomišček

6 Z „avtonomnimi“ mislim na samozvano skupino „avtonomnih kolektivov“, brez kakršnegakoli programa, mišve v vsej svoji akciji, ki ne pozna drugega kot geslo „rušiti, rušiti vse“; avtonomnost gibanja v celoti je nekaj povsem drugega, čeprav so se hoteli „avtonomni“ večkrat priložiti za „ta glavne“ usmerjevalce sedanjega študentskega gibanja; v bistvu je to peščica provokatorjev, ki ni vplivala in ne vpliva na potek dogodkov znotraj gibanja samega.

7 Na nekaterih fakultetah je število diplom za letos že doseženo in so torej možnosti diplomiranja „blokirane“ za eno leto; ta problem je zlasti pereč na družboslovnih fakultetah.

8 Analizo vsebine vpliva fotoromanov na oblikovanje modelov obnašanja v neki rimski borgati je naredila Rita Tripodi, „La scuola dei fumetti. Letture „private“ della IIIB“, Tattilo ed., Roma, 1974.

9 Vzdušje „Berlingottijeve vlade“ najbolj nazorno prikazuje vinjeti iz Lunarijevega stripa (glej op. 1).

666

Več je vredno posušiti eno solzo kmeta, kakor doseči sto smehljajev ministra.

Kitajski pregovor

Če bi 666 ljudi postavili v vrsto, enega za drugim, bi vrsta segala od okenca, kjer prodajajo pommes-frites pri Emoni in nekako do gostilne Figovec. To niti ni tako malo, mar ne?

No, in tem 666 ljudem, mladim ljudem, je Odbor za sprejemanje študentov v študentske domove pri ljubljanski Univerzi v študijskem letu 1975/76 odklonil prošnje za sprejem v študentske domove. Glavni razlog — pomanjkanje prostora!!!

Da, že tretje leto ni na spisek Zavoda študentskih domov v Ljubljani pripisana nobena nova postelja. Na 3085 posteljah „uradno spi“ že tri leta 3085 študentov. Neuradno najbrž mnogo več, vendar to še ni predmet mojega prispevka ne dejstvo, ki bi predstavljalo rešitev problema, o katerem pišem.

Problem nastanitve in štipendijska politika sta zadevi, ki najbolj burita študentovo domišljijo. Sanacija najakutnejšega problema — pomanjkanje prostorov za študentske postelje in sobe — ostaja nerešena, kljub mnogim začetim akcijam naše socialistične samoupravne družbe.

Zakaj? Pomanjkanje materialnih sredstev je, pravijo, osnovni vzrok temu.

Poleg navedenega pa menim, da je najbrž v naši družbi še marsikdo, ki se vseh posledic, ki izhajajo iz nezagotavljanja osnovnih delovnih pogojev študentom, ne zaveda. Dejansko to pomeni, (hoten ali nehoten) selekcijski mehanizem, ki po, za našo družbo popolnoma nesprejemljivem, sistemu izloča študente, katerih materialni status, kot determinanta socialnega statusa, ni tako visok, da bi lahko zadovoljil stiskaške, profilerske in nečloveško izkoriščevalske interese „ljudi“, ki oddajajo v najem sobe (nemalokrat za nenormalne in razmeram v družbi neprimerne najemnine in ob nemogočih pogojih, ki pa so jih študenti prisiljeni sprejeti, če žele spati kolikortoliko normalno — kar pa mnogokrat še ne izključuje nenormalne delovne pogoje, mrz, učenje ob sveči ali petrolejki, prepoved vsakršnih obiskov itd.).

Dejstvo je, da najmanjši procent študentov še vedno prihaja iz delavskih in kmečkih družin. Vzroki zato so mnogoteri, nedvomno pa je eden osnovnih nedovolj dobro, če ne celo slabo materialno stanje teh družin. In če jim že materialni cenzus nekeje omogoča dostop, do nastanitve v študentskih domovih, je pomanjkanje prostora tisto, ki jim to onemogoča. Ti študentje s tem, ko niso sprejeti v študentski dom praktično skorajda izgube možnosti, da bi s študijem sploh začeli ali pa nadaljevali, saj jim njihovi, napram drugim neenaki, materialni pogoji tega ne dovoljujejo in jim to celo onemogočajo. Vsaj ugibamo lahko, koliko izobražencev na leto izgubimo na ta način.

Torej problem izgradnje novih študentskih domov in zagotovitve (ne samo kvantitete ampak tudi kvalitete) nastanitve študentov vleče za seboj mnogo širše konsekvence, kakor se na prvi pogled to zdi. Zadeva na problem slojevitosti in socialne mobilnosti v jugoslovanski (slovenski) družbi, na odprtost in zaprtost kanalov te mobilnosti, na razkorak med ustavno deklariranimi in dejanskimi možnostmi šolanja, itn.

Bo potreben arbiter, ki bo takim odnosom do teh vprašanj enkrat naredil konec ali pa se bo naša samoupravna socialistična skupnost zavedla resnosti tega vprašanja?

I. B.

ZRAČNOST

včasih, ko sedim v zakajenih prostorih, me boli glava. No, kaj hočem. Je že tako, da če je nekje dosti ljudi, je tudi dosti dima. Prejšnji petek pa v Unionski dvorani ni bilo niti DOVOLJ ljudi, niti dosti dima, zato pa obilo dobre glasbe Toneta Janše in njegove skupine. Torej je bilo v dvorani izredno zračno. In to po zaslugi vas, dragi prijateljčki, ki mečete v koš vse kar sploh diši po domačem, pa čeprav je kvalitetnejše od marsikaterih tujih odrskih poskusov. Pa nikar se ne dajte. Kar tako naprej!

J. K.

BREZ NASLOVA

V naših urbanih naseljih se že več let razvijajo posebni (stanovanjski) odnosi, ki vedno bolj in bolj temelje na eksploataciji ene velike skupine stanodajalcev nad drugo, — podnajemnikov, tako, da lahko trdimo, da je stanovanjska politika ena od glavnih vzrokov za razredno razslojevanje družbe. Največja in najbolj očitna oblika eksploatacije se pojavlja v klasičnih podnajemniških odnosih. Podnajemniki plačujejo visoke najemnine, ki so formirane na izrazito neuravnovešenem tržišču stanovanj in sob. S tem, ko so to storili, da na tak nekomforten način zadovoljijo eno od svojih življenjskih potreb, si onemogočijo ali pa prikrajšajo zadovoljitev drugih.

Vendar pa visoki materialni stroški stanovanja pri podnajemnikih običajno niso nadomeščeni ne z višjim standardom prebivanja niti večjo pravno gotovostjo v „stanovanjskem“ odnosu. Edino, kar daje zakon podnajemniku, je enomesečni odpovedni rok, v katerem si lahko najde drugo sobo!

Pri tem pa je zanimivo, da večina stanodajalcev uporablja družbena sredstva za izgradnjo ali nakup stanovanjske enote, ki jo nato oddaja v najem in poleg tega nemalokrat to dela na račun lastnega udobja. Ta pojav postaja značilen celo že za podnajemnike same, ko (po nekih neuradnih virih) na primer svojo lastno najeto sobo „daje v najem“ nekomu drugemu za seveda veliko večjo najemnino, on sam pa pogostokrat živi v skrajno neprimernih življenjskih pogojih, ampak, „The money make's the world go round“.

Po empirijskih podatkih Danila Mirkšiča (katerih se v tem sestavku poslužujem) je največ podnajemnikov VK in KV delavcev, dijakov in študentov, medtem, ko so stanodajalci največkrat z visoko ali srednjo izobrazbo. Tu lahko najdemo potrditev za našo tezo iz prvega odstavka, da je stanovanjska politika ena od glavnih vzrokov za razredno razslojevanje naše družbe.

Za mlade ljudi, delavce, dijake, študente prinaša življenje v takih razmerah mnoge posledice, saj v dobi, ki je najpomembnejša za ustvarjalnost in biološko reprodukcijo, žive v zelo neugodnih stanovanjskih in ekonomskih razmerah.

Vse to se odraža na njihovi produktivnosti (v najširšem pomenu te besede) — kar pa je danes ideološki, politični in teoretični problem naše družbe. Psihološki pritisk, kot posledica stalne stanovanjske negotovosti, pomanjkanje materialnih sredstev in nizek življenjski standard, vse to zmanjšuje delovne sposobnosti in tako tudi sposobnosti za umsko delo, študiranje, kar se odraža v vseh podatkih o razliki med številom vpisanih študentov in številom tistih, ki študij uspešno končajo, na socialni strukturi študentov, številu izobražencev v naši družbi nasploh itd.

B. I.

G. FREYTAG: TEHNIKA DRAME

Pred nedavnim je izšla nova knjiga v zbirki „Knjižnica MGL“, Tehnika drame prinaša dramaturški vodnik (prvič izšel l. 1863), katerega današnji pomen je predvsem v nekaterih konkretnih tehničnih rešitvah, medtem ko je drugače večinoma že zastarel, saj se Freytag omejuje predvsem na konkretna vprašanja dramaturgije, v estetska pa le bolj mimogrede, namreč v tolikšni meri, da še lahko utemelji svoja osrednja izvajanja. Ob tem nočemo zanikati važne vloge Freytagovega dela in prevoda, temveč le ugotoviti, da je njegovo branje zanimivo predvsem za bralca, ki ga dramaturgija še posebej zanima, medtem ko ga bodo drugi dojemali predvsem kot dokument neke dobe — vsaj na osnovi izstopajočih mest, ki pa vsekakor niso tudi najpomembnejša.

MGL s svojo zbirko (ki izhaja že 16 let) izpolnjuje nehvaležno nalogo, da predstavlja temeljna domača in tuja dela, ki se navezujejo na vprašanja drame. Škoda je le, da bralci za to zbirko kaj prida ne vedo, navkljub nizki ceni knjig. Sicer pa to najbrž ni več naloga MGL, da ne govorimo o tem, kako nizka cena, nizka naklada, skromna oprema in močna propaganda pri nas na žalost ne gredo skupaj.

A.E.

Čeprav Malfatti skoraj zagotovo ni pričakoval navdušenih ovacij s strani študentov, pa vsekakor ni predvideval, da bodo njegovi slabo narejeni² dekreti sprožili plaz študentskih nemirov, iz katerih se je izoblikovalo sedanje študentsko gibanje v Italiji. In gre dejansko za gibanje, za gibanje, ki je v marsičem različno dosedanjim izkušnjam študentskega boja, tako glede oblike in ciljev boja, kakor tudi glede politične odevnosti in s tem povezane pomembnosti.

Omenil sem že, da je vlogo sprožilca imel Slabonarejeni. Vendar so vzroki „prebuditve“ študentov po dolgi letih pasivnosti globlji, splošno družbenoekonomski. Osrednji vzrok je zavedanje o nemožnosti zaposlitve (z diplomo ali brez nje) po rednih, ne VIPskih kanalih zaposlovanja. Srednje in visoke šole so postale pribežališče-parkirišče brezposelnih, ki jim družba tudi po dosegu „lista papirja“ ne nudi druge alternative kot brezposelnost. Andreottijeva vlada zna reševati te probleme na en sam način: verno sledi podatkom o nataliteti v ZRN in ugotavlja, da bodo Nemci čez sedem-osem let potrebovali ogromno delovne sile, tudi izobražene.³ Italijanski gospodarski čudež neposredno povojne obdobja je pogojevala cena, ne kvalifikacija (in politično neosveščena) delovna sila, ekstenzivno zaposlovanje v lahki industriji; potrebe po kvalificirani delovni sili ni bilo, saj težka industrija z razvito tehnologijo ni bila vabljiva niti za domači, niti za tuji kapital. Globalnost sedanje gospodarske krize, ki v bistvu izhaja iz nesorazmerne razvitosti gospodarskih panog, čemur je botroval dobičkonosni usmerjeni kapital in njegova najmasovnejša politična organizacija, Krščanska demokracija, podkupovana in podkupljena od baze do vrha (baza z odpustki v spovednicah, vrh z US S), je torej posledica že tri desetletja trajajočega izogibanja dolgoročnemu reševanju problemov italijanske družbe. Že več let trajajoča stagnacija gospodarstva in s tem večanje stopnje nezaposlenosti pa sta pojavi obliki te krize.

Nezaposlenim (torej: bodočim nezaposlenim) študentom so se pridružili tudi tako imenovani „precari“, začasno zaposleni na univerzah na različnih pedagoških delovnih mestih, od asistentov do docentov. Slednjih je na vseh italijanskih univerzah 28.000 (osemindvajset tisoč!)⁴, njihov položaj pa je vse prej kot socialno „varen“.

Študentski nemiri februarja letos so se začeli na jugu Italije, najprej v Rimu, nato v Neaplju, šele kasneje so se razširili na ostale univerzitetne centre. Jug se je tako prvič osamosvojil tradicionalnega čakanja pobud za Agnellijevega Severa. Samo gibanje pa se je osamosvojilo še nečesa: pobuda ni prišla od zunaj, od strank, ki se, preobremenjene z logiko političnega boja, kljub bogatim revolucionarnim tradicijam, spreminjajo v priveske sistema in boržuaznega načina „delati politiko“, ob tem pa se osvobajajo nadzora in vmešavanja množic, temveč od znotraj, od konkretnih problemov, zavedanja teh problemov in nujnosti njihovega reševanja. Zato je to gibanje, kot sem uvodoma zapisal, dejansko gibanje. Študenti so stopili v ta boj izhajajoč iz svojega konkretnega položaja na univerzi in izven nje, torej kot emarginiranci brez vsakršne perspektive. Izhajajoč iz svojega položaja so a priori odklonili vsako vmešavanje tradicionalnih političnih sil, ki tako ali drugače pogojujejo sedanji italijanski trenutek. Odklonili so tako razpravljanje o problemih, ki bi temeljilo na konfrontaciji med študenti z različno obarvanimi partijskimi izkaznicami: edina možna konfrontacija je konfrontacija lastnih mnenj posameznih študentov o problemih, ki jih gibanje denuncira oziroma sproža. Politične sile, ki so bile „tradicionalni“ interpretator zahtev mladine, tega niso uspele — ali niso hotele — razumeti. V „javnost“ so prihajale predelane resnice: študente so označevali za heterogeno skupino delomrznih, ki noče zaposlitve in noče opravljati izpite, ki hoče živeti na račun neposrednih proizvajalcev, ki je hedonistično razpoložena in ki uživa v pretepih s policijo in ob razbijanju avtomobilov. (Namen: izolirati v očeh javnosti gibanje, ki je zajelo vse študente, od neke fiktivne slike o „ostalih“, „ta pridnih“ študentov.) Tako je predsednik NE-vlade, Andreotti, izjavil: „Mladina naj ponovno odkrije čar kreativnega življenja, sestavljenega iz dela, miru in odklanjanja konfliktov.“ Toda, kakega dela, če pa še nikoli doslej v Italiji ni bilo toliko brezposelnih in odpuščenih z dela? Kakega miru, če si ropi, ugrabitve, pretepi in umori sledijo dan in noč, če je odstotek morflomanov v posameznih delih Milana 90% pri 14-20 letnikih?⁵ Kakega odklanjanja konfliktov, če si neofašisti že glasno laste pravico družbenega redarja in izvajajo to svojo skvadristično pravico železnih kolov in verig, podtaknjenih bomb, napadov na posameznike (Guido Bellachio-ma) in množice (Brescia), če policija strelja študen-

2 Malfatti se lahko dobesedno prevede kot Slabonarejeni.

3 Iz govora Andreottija na konferenci o zaposlovanju (EUR, Rim) februarja letos.

4 Malfatti jim je v „popravljeni“ verziji „reformne“ obljubil 6.000 delovnih mest, vendar „precari“ niso padli na tem bananinem olupku, kar pa se je zgodilo sindikatom, ki so najprej navdušeno pozdravili to Malfattijevo velikodušnost, ki bi v bistvu razbila to množico 28.000, da bi vsi videli v drugem sovražnika-borca za isto mesto.

5 podatek je iz članka „77 batte 68“ Mariapie Giannotti, objavljenim v LINUSU, 3/XIII, 1977.

SPEKULATIVNA UMETNOST

V Sloveniji znanstvena fantastika ne igra kakšne bistvene vloge niti na področju literature in kulture, niti znotraj zabavne literature — s skromno izjemo stripa. Vsekakor je znanstvena fantastika začela s svojimi institucionalističnimi nastopi tudi pri nas, saj se organizirajo društva, zveze itd., katerih skupni imenovalec je ravno znanstvena fantastika.

Gre za OBČASNIK SPEKULATIVNE UMETNOSTI, ki ga izdaja (oz. je izdala 1. številko) Sekcija za spekulativno umetnost (zf) Šolt. Ta občasnik torej vključuje na svojih 31 straneh več originalnih prispevkov zf, ki so jih napisali slovenski pisci zf ali kot jo sami imenujejo, spekulativne umetnosti.

Uvodni članek, ki naj bi bil istočasno neke vrste program skupine, razmejuje splošno leposlovje (ki naj bi bilo zvesto realnosti in njenim spoznanim zakonom) od spekulativnega leposlovja, ki to realnost prestopa in se omejuje na zvestobo zakonom, ki si jih postavlja sam. Šlo naj bi torej za razlikovanje med veristično umetnostjo in verjetnostno, kar pa je nedvomno nezadostna formulacija, saj vsaka umetnost preoblikuje zunanjo realnost v svojo pomensko realnost, poleg tega pa bi takšno razumevanje spekulativne umetnosti vanjo nujno vključilo celo umetniške smeri (nadrealizem) in določene literarne žanre (pravljice), s čemer pa se pisci Občasnika najbrž ne bi povsem strinjali.

Najbrž uvodnika ne moremo razumeti v strogo teoretskem smislu, saj gre bolj za manifest, ki naj bi omogočil samostojnost zf in jo postopoma vključeval v etabrirano literaturo. Pripomnil bi le, da pa tak kot je, ne uspe argumentirati inavguracije spekulativne umetnosti, temveč le podvaja izraz zf.

Predvsem pa zaslužijo pozornost objavljeni spisi, ki uspešno uveljavljajo specifičen odnos do zf, ki ni epigonstvo ali plagatorstvo obstoječih del ali smeri, temveč vključuje lastno tematiko in stil, ki v mnogočem presega običajno zf, se pravi se vključuje v njem boljši del. Bistven prispevek slovenskih piscev je predvsem v zastavitvi predmeta v običajnem svetu realnosti ter njena problematizacija in njegova transformacija.

V eni naslednjih številkih bo TRIBUNA ponatisnila enega od prispevkov iz Občasnika.

A. E.

POPRAVEK

V Tribuni št. 10 je proza na strani 10 „Od klare pisma“ last Brine Švigelj.

IGRA O SMRTI / DENIS PONIŽ TRIANGEL / PAVLE LUŽAN

Omejili se bomo na nekaj skic, ki naj bi omogočile razmejitev med obema dramama.

Kaj je jedro Poniževe drame? Verjetno gre za igro, toda igro, ki ni za vse nastopajoče like enakovredna; nekateri jo igrajo in drugi živijo, prvi zanjo vedo, drugi pa ne. Pri tem gre za povsem jasno opredelitev. Prvi (institucija) se zaveda nujnosti življenjskega pragmatizma, drugi se bori za ideale. Pri tem sta oba pola uravnovešena: eden drugega sicer razumeta, toda prehod ni možen, gre torej za konfrontacijo dveh izdelanih stališč. Očitno je Poniževa drama predvsem ideološko delo, (v širšem smislu), ki ji gre (če uporabim ta izpraznjeni izraz) za eksistencialno problematiko, kateri služi samo dramsko dogajanje predvsem kot pripomoček in sredstvo udejanitve.

Lužanov Triangel stopa v Pekarno skozi druga vrata. Tudi tu je navzoča prizadetost, vendar pa bi lahko tu trdili obratno: zaplet se ne odvija na nivoju fabule, temveč na nivoju jezika, ki ima osrednjo vlogo. Jezik se govori in razkriva svoje možnosti in omejitve, jezik uide iz rok, nato pa znova postane sredstvo. Jezik je tako orodje in konstrukcija, ki služi ali pa si tudi podreja, odvisno od trenutne situacije. Tako liki le redkokdaj vstopijo v dogajanje kot subjekti, saj so ves čas pod pritiskom Besede in avtorja.

Poniževa drama ves čas ustvarja iluzijo realnosti. Ko se zavemo, da gre za igro, ta igra še vnaprej ostaja znotraj „igre“, ki je s svojimi mejami iluzije ločena od nas gledalcev. Pri Lužanovi drami pa smo soočeni z neosebnimi liki: igralci so le nosilci, vendar ne idej temveč zvočnikov jezika. Podobno je tudi dogajanje le konstrukcija — triangel, v katerem se teža prenaša iz enega ogla v drugega in ki vedno tvori enakokraki trikotnik, kajti dva lika se vsakič združita proti tretjemu, pri čemer pa se ta odnos ves čas spreminja. Na ta način je poudarjena avtorjeva (geometrična) konstrukcija, ki nam — v povezavi z vlogo jezika — onemogoči klasično doživetje dela. Tak pristen odnos prodre skozi celotno shemo le mestoma in to le v tolikšni meri, da se znova zavemo, da gre za like, ki so vsaj na videz „klasični“.

Poniževa drama nudi iluzijo realnosti, Lužanova pa taisto realnost ruši in nam daje čutiti svojo refleksijo. Gre torej za znano razliko jezika kot sredstva in jezika kot lastnega predmeta. V tem smislu je Poniževa drama starejša in Lužanova sodobnejša, kar pa seveda ni kvalitativna določba. Ugotovimo le, da gre za dve močno močno različni deli. Povezava obeh del je naključna v tolikšni meri kot je bila naključna njuna navzočnost v Pekarni.

Aleš Erjavec

W
MAX

Rossana Rossanda: PROTI TOKU

Le kaj je zagrešilo italijansko delavsko-ljudsko gibanje, da si je zaslužilo takšno levico? To pravim provokativno, ker se mi zdi izredno neumno, da bi osuplo dvigovala glas ob dejstvu, da stavi krščanska demokracija na karto represije. To bi storila, tudi če ji ne bi bilo treba požreti inkriminacij zaradi Lockheeda. Kaj drugega je po naravi in logiki moč pričakovati od vladajočega razreda, ki se ga njegova ekonomska šibkost, politična korumpiranost in v Evropi največja družbena konflikt-nost pritisnile ob zid? Najprej poskuša ločiti, in komaj ji uspe, že provocira, pritiska, zatira in ukazuje streljanje. To so šolske stvari, abeceda delavskega gibanja, več kot stoletje star spomin.

Lahko bi rekli, da ta lekcija ne služi ničemer. Zdi se, da je KPI pozabila, kako je bilo po prvi vojni, kaj je nastalo v Nemčiji in, manj tragično, vendar za delavski razred bolj dokončno, v Angliji in ZDA po krizi v tridesetih letih. Najbolj neumen inštruktor v šolah te stranke uči, da kriza zmanjšuje produktivno bazo, povzroča nezaposlenost, postavlja plasti ljudstva drugega proti drugemu, ne iz ideoloških razlogov, ampak iz krute nuje preživetja. Najslabši zgodovinar KPI piše, da je ob vsaki takšni krizi možno dvoje: ali se najde pot za ponovno sestavitev socialne in razredne fronte na osnovi rešitve, ki pomeni zlom mehanizma, ali pa levico usodno porazi nasprotnik, ki je vedno znal izkoriščati razcepljenost njene družbene baze. Pred nekaj leti smo videli to v Čilu, včeraj na Portugalskem. Videli smo, a se vse napake redno ponavljajo. Edino, kar znajo komunistične partije že deset let sém zaperstaviti sektaštvu protesta marginalcev, najbolj razdedinjenega ali žaljenega ali nezrelega dela razreda, je njegova recipročnost, dajanje soli na rep svojim buržoazijam, najraje krščansko-demokratskim, v prepričanju, da pomeni garantiranje politične ureditve tudi zagotovitev povezanost komponent družbe. Le-ta pa se jim lomi pod nogami.

Komunisti v Italiji tako najprej niso hoteli videti krize, nato so jo pomanjševali, da jim ne bi bilo treba misliti nanjo; sedaj pa, ko je tu, ne znajo predlagati nič drugega kot kako variacijo kapitalistov, gospodarjev, ki nudi zelo majhen prostor za pogajanje, in jo v bistvu garantira samo moč zaposlenega delavskega razreda, ki se ne pusti likvidirati, in ki ga KPI ne more zapustiti, ne da bi drastično zmanjšala svojo moč. Ko pa se v trohnečem sistemu odprejo novi horizonti, in tokrat prav v tim. visoki fazi razvoja, in se iz tiste šole, ki se je zdela garant „demokatičnega“ konsenza zlije reka mladih brez perspektiv, vzgojenih med revoltom in integracijo v stare in nove modele trošenja-spodnešeni, tujci, indijanci v rezervatu za bodočo žico sistema, v katerem zanje ni več mesta-komunisti poskočijo od groze. Vidijo pošasti. Kot da bi lahko z zaklinjanjem izgnali tisto materialno, surovo tendenco, tisto resnico stvari, o kateri je ne le Gramsci, ampak celo Togliatti učil, da se ji ne sme nikoli obrniti hrbta. Rezultat vez med njimi in univerzo, med sindikatom in univerzo se pretrga, družbena razcepljenost se podvoji s politično razcepljenostjo. Cossiga (krščansko-demokratski notranji minister-op.p.) pa ju oberoč poglablja. In mi? (mišljena je organizirana nova levica-t.im. izvenparlamentarna-levica-op.p.). Tudi mi se nismo briljantno odrezali. Nismo znali drugega kot predvideti, kaj bo prinesla kriza, pa še to le nekateri (ki sta jih KPI in nova levica obrcali): prvi smo videli v šoli parkirišče že povsem maltuzijanskega sistema, vendar nismo imeli hrabrosti, da bi zavpili, da bo moralo eksplodirati, in da je treba to eksplozijo organizirati, podpreti, osvojiti s strategijo... Nismo bili sposobni preprečiti zapustitev šol po l. 68 in razdrobitev nove levice v slabe posnetke preteklih modelov. Niti mi nismo bili na ravni socialnih subjektov, ki so se začeli pojavljati iz razpadanja kapitala; ta pekoč očitek moramo vzeti nase, ne pa tistega, da smo popuščali avtonomnim (gre za skupine „delavske avtonomije“, najekstremnejšega dela mladinskega gibanja, sestavljenega predvsem iz (nezaposlene delavske mladine -op.p.), kot piše Unità, vedoč, da pripoveduje bajke. Dejstvo je, da si danes, soočeni z neposrednostjo neozdravljive rane v družbenem telesu, ki ločuje tiste, ki imajo delo in tiste, ki ga nimajo, tiste, ki imajo okop, v katerem se lahko utrdijo, in tistimi, ki še tega nimajo, samo mi, FLM (sindikati kovinarjev, sicer najbolj bojevitega in radikalnega dela italijanskega delavskega razreda-op.p.) in mlada avantgarda gibanja obupno prizadevamo, da bi ustvarili povezanost, sešili dele tkiva, ki ga parajo železni zakoni sistema, slepota KPI pa avanturistično prepušča vsem nevihtam. Ali pa bomo uspeli? Gibanje se je šele rodilo, išče še strukture in identiteto, pa že izbruhnejo-ni slučaj, da prav danes, in ne l. 68., kajti danes imajo teren in vlogo-t.im. gibanja avtonomije. Ali niso že dolgo gnezдили, pa doslej brez večje

teže? Zato pa imajo danes težo, kot uči Bologna, ker dajeta krhkost političnega ustroja in to, da spopad koristi krščanski demokraciji prostor, in je obup mladih tenka in globoko segajoča nit, ki postane za avtonomista vžigalna vrstica. Med reformisti, ki mislijo, da imajo državo, in nekaj tisoč „avtonomnimi“, ki jo hočejo zrušiti, je vsak poskus izgradnje socialnega bloka za revolucijo na zahodu neprestano pod vprašajem, zdrobljen, podarjen represiji. Ali bo šlo še dolgo tako? Pozno smo začeli borbo znotraj nove levice in v naši nekdanji stranki (PDUP je nedavno razpadel na izvorne sestavine — skupino/organizacijo „Il Manifesto“, ki ji pripada tudi Rossanda, in ki se zavzema za kritičen dialog s KPI, in del bivše PSIUP-Socialistične stranke proletarske enotnosti, ki je povsem „odpisala“ KPI), da bi nehali zgubljati čas z besedičenjem o stabilizaciji in začeli temeljiteje delati temeljiteje in hitreje. v bitki s časom. V Rimu smo bili predsinočnim v povorki, ujeti med „avtonomne“ in Cossigo, medtem ko si je KPI reševala dušo v prostorih svojih federacij, opolnoči pa so vsi, vključno z Lotto Continuo (najbolj bojevita med organizacijami tradicionalne italijanske izvenparlamentarne levice-op.p.) podpisovali grenke izjave proti provokacijam policije in avtonomnih. V Bologni smo bili na univerzi in pozivali delavce, ki jih KPI ni pozvala na trg Maggiore, znašli smo se v sami sredi in bili razpršeni, ko je bilo mesto prepuščeno policiji, ki je bila srečna, da je provocirala tiste, ki so samo na to čakali. Ali smrt tovariša Lorusa ne bremeni tudi naše nemoči? In to ni dovolj. V ozadju je dežela, katere zavedanje je v nevarnosti, da počti. To je krasen rezultat prodora na levo, ki so ga zgodovinske sile (levice) upravljale tako, kot ga pač so. Spretna propaganda že zamegljuje odgovornost. Študent je danes že sovražnik, rdeči zbujajo strah, ali pa ga zopet zbujajo. Manifestacije se je treba izogibati, pred njimi je treba zapirati polkne in izločbe. Kak damski komite že pripravlja sprevede, superzaščitene s fašisti in policijo, proti rdečim upravam: rimska občina je poučna.

V soboto smo zapisali, da policija ne sme streljati. Danes to ponavljamo, in naj nam ne hodijo pripovedovat, da morajo streljati zaradi avtonomnih Pecchiolijev (član vodstva KPI-op.p.) poziv Cossigi, naj v bodoče preventivno zatira, kaže popolno odsotnost razumevanja težavnosti situacije: normalizacija je teren ki ga gnoji obup, na katerega opira „delavska avtonomija“ svojo primarno ideologijo, možne infiltracije, in bi imela takšne dimenzije, da bi prizadela samo demokatično tkivo, na katerem temelji KPI. Kako je mogoče biti tako slep? Nič se ne bo rešilo, niti demokracija ne, če levica ne bo znala vzpostaviti povezanosti na politični in družbeni ravni. Samo novi zgodovinski blok, ki ga proizvede kriza in ji je primerjen, bo reducirav avtonomne na ničlo, kar so bili še včeraj. In ustavil bo morove sanje po revanši, sanje, ki precej presegajo normalizacijo skupine obupancev. ...Treba bo iti proti mnogim. Proti vladi in pritisku sistema, ki stoji za njo, da bi ju blokirali. Proti liniji KP, da bi preprečili najhujše, da bi ga prisilili, naj spremeni pot, naj ne cepi levice, naj skicira vsaj krpo programa, ki ne bi bil čist, repetitiven, smrtni, na poraz obsojen balet na temo politične ureditve. Ali ni ta teden trdo spoznala, da jo odpremitve nekaj krščansko-demokratskih in saragatovskih (socialdemokratskih-op.p.) tatov (vmešanih v afero Lockheed-op.p.) stane vojno stanje v Bologni? In iti moramo proti obupanemu in oboroženemu tovarišu: če politično ruši gibanje, kot je storil z rimskim sprevedom, ga je treba politično uničiti.

Treba je iti proti toku. To je lahko, ko pravi tako Mao, težje, ko se izvaja. Sicer bomo potonili.

Po Il Manifestu
prevredel I. V.

1977

Vse je že kazalo, da so se Italijani navadili na politično življenje NE-jev.1 Vladala jim je stranka, ki je bila (in je) za vladanje NE-sposobna, ki je apelirala na nacionalno NE-neslogo in ki je od opozicije imela NE-nezaupnico. V duhu vseh teh NE okoliščin je bila (in je) tudi možna NE-logika Andreottijeve vlade, ki je vsakemu problemu, s katerim se je morala soočiti, našla NE-rešitev v nekakšnem zasilnem tamponu. Stranke in sindikati, ki od 20. junija lani še kar naprej govore o nujnosti „organskih in globalnih“ sprememb, so z NE-glasovanjem omogočili realiziranje teh „nujnih ukrepov“. NE-neumni Andreotti je tako uspeval (in uspeva) razcepiti enotnost baze in kratkoročno prestaviti problem, čeprav je dal le malo vode na ogenj. V skladu z vsemi temi NE-ji je Malfatti izdal krožno pismo, oziroma sprogramiral reformo izobraževalnih institucij od obveznega šolanja dalje. Bistvo te reforme je (bila) restavracija rigorozne selekcije in s tem vrnitev fakultetam statusa elitistične institucije.

1 Tako okarakterizira politično situacijo v Italiji Enzo Lunari v političnem stripu-satiri "Il regalo di Geodesio" (LINUS, 1/XIII, 77); iz istega stripa je tudi vinjeta z Berlinguerjem in Andreottijem.

SLOVENSKI ŠTUDENTSKI TISK MED OBEMA VOJNAMA

Po koncu prve svetovne vojne so se ljubljanski študentje srečevali s podobnimi problemi kot njihovi kolegi, ki so študirali zunaj domovine. Še več. Medtem ko so se morali študentje v Zagrebu, Pragi in drugod brigati le za svoj obstoj, je bila tistim v Ljubljani navržena še skrb za univerzitetne ustanove. Pripravljenost na začetek dela univerze je bila v Ljubljani zelo slaba. V takih pogojih je bilo septembra 1919 v Ljubljani ustanovljeno Podporno društvo jugoslovanskih akademikov (P. D. J. A.). Kot organ tega društva je leta 1920 izhajal STUDENTSKI GLASNIK, ki ga je izdajal in urejal eden najaktivnejših tedanjih slovenskih študentov Janže Novak. Prežet s prepovedovsko ideologijo je Novak razvijal načrt za organizacijo jugoslovanskih študentov že v praški reviji JUGOSLAVIJA.¹ Predvsem se je bojeval proti bedi študentov. Zavzemal se je za enotni študentovski fond, kamor naj bi se stekala vsa državna sredstva, namenjena za štipendije.² Upravljanje s temi sredstvi bi bila tudi stvar študentov.

Od februarja do maja 1921 je idejno usmeritev Jugoslovanskega naprednega akademskega društva Jadran spremljal „list za kulturno orientacijo jugoslovanske napredne omladine“ z naslovom VIDOVDAN. List se je zavzemal za enotno narodnostno državo, novo jugoslovansko nacijo in novo jugoslovansko kulturo. Ugotavljali so, da je med slovensko inteligenčno mladino mnogo plemenskega separatizma, da se ta mladina ni zavedala, da je področje njenega dela Jugoslavija in ne Slovenija. Vidovdan naj bi bil ustrezno mesto za izčiščenje idej naprednih študentov. Tako se je v vrsti srbohrvaških in slovenskih člankov kazala ostra protiklerikalna ost s pozivom na osvoboditev izpod verig rimskega klerikalizma in rimskega katolicizma, ki sta pravzaprav identična. Nato je Vidovdan za dve leti prekinil z izhajanjem. Leta 1923 pa zasledimo v Vidovdanu, ki začne ponovno izhajati, zanimiv informativni sestavek o poslabšanju ekonomskih razmer študentov. Vidovdan se je zavzemal tudi za večjo aktivnost študentov v študentskih kulturnih društvih. Namreč nekaj več kot polovica študentov je ostala zunaj vsakršnih društev.

Ena izmed revij tega časa, ki so kmalu prenehale z izhajanjem, je bila tudi SLOVENSKA MISEL, ki je izšla le dvakrat - januarja in februarja 1924. Sodelavci revije so se zanimali predvsem za slovensko narodno vprašanje in so kazali nezadovoljstvo glede reševanja te problematike pri vseh tedanjih slovenskih strankarskih skupinah. Pozneje se je ta usmeritev kazala v vsebini Mladine oziroma Svobodne Mladine.

Revija MLADINA je izšla iz kroga Samostojne kmetijske stranke. Njen prvi urednik je bil študent prava Stanko Tomšič. Revija, ki je začela izhajati jeseni 1924, ni izoblikovala neke podobe, kakršno so si zamislili izdajatelji. Zato je Tomšič prepustil uredniško mesto Srečku Kosovelu in njegovemu krogu. Od njenega drugega letnika dalje so bili sodelavci Mladine člani Kluba levih in Kluba študentov marksistov. Uredništvo je vodilo politiko proti imperialističnemu kapitalizmu. Pridružili so se odporu zatiranih delovnih ljudi in narodov. Mladina je hotela biti popolnoma neodvisna od kakršnekoli politične stranke. Nastopile pa so težke finančne težave in tako se je menjal konzorcij, kot tudi naslov revije. Revija se je preimenovala

la v Svobodno Mladino. Program je ostal nespremenjen in revija je izhajala do nastopa režima šestojanuarske diktature, ko je v začetku LETA 1929 prenehala z izhajanjem.

„Jugoslovansko“ usmerjeni študentje so leta 1932 pričeli izdajati mladinsko revijo VAL. Spremljala je študentovsko problematiko na univerzi in pa življenje nacionalističnega društva Jadran. Revija se je zavzemala za narodnoobrambno delo nacionalističnih študentov in svojo usmeritev vodila do začetka leta 1935, ko je utihnila.

Idejna usmerjenost študentov, ki so pripadali taboru krščanskih marksistov se je odražala v listih KRIŽ in KRIŽ NA GOFIL, ter pozneje v njunem „nasledniku“, v reviji BESEDA O SODOBNIH VPRAŠANJIH, ki je izhajala od leta 1932—1934. Podobno dejno zasnovo je imela tudi NASA MOČ, ki je zahtevala, da je treba odstraniti vse kar je marksističnega in liberalističnega.

V istem času pa je izhajalo tudi študentsko ilegalno glasilo RDEČI SIGNALI. Ti so že v prvi številki jeseni 1932 obsodili pomanjkanje borbenih akcij, za kar so krivili tako Zvezo slušateljev, kot tudi študente, ki so ji pripisovali „veliko“ idejno revščino. Za Rdeče signale je bilo značilno predvsem reševanje narodnega vprašanja in povezovanje socialne problematike z nacionalno. Kot že rečeno, so imeli Rdeči signali razmeroma slabo pranje o slovenskih študentih. Smatrali so, da jih večina izhaja iz socialne plasti inteligentnega malomeščanstva in prav to pogojuje njihovo neaktivnost. List ni bil vedno usklajen s politično linijo, ki jo je določal univerzitetni komite. Zato je bil s strani partijskega vodstva tudi večkrat kritiziran. Vendar so kljub temu posamezni komunisti, še vedno posvečali največ pozornosti socialni revoluciji, medtem ko so boj za narodno neodvisnost in enakopravnost podcenjevali.

Rdeči signali pa niso bili edini napredni list te dobe. Namreč tu velja delno omeniti tudi AKADEMSKI GLAS. Pobudnik za njegov nastanek sta bila študenta prava France Zupan in Jože Cenčič. Septembra 1933 sta izdala prvo številko na dveh straneh. List se je kot tak predstavil kot izrazito informativni list. Vseboval je navodila za vpis novincev, informacije o študentskih domovih in menzah, o univerzitetnih oblasteh, o študentskih društvih, ipd. V njegovih prvih številkah so se pojavljali levo usmerjeni članki. Seveda pa so v glasilu iskali prostor za uveljavitev svojih idej tudi drugi. Tako lahko rečemo, da je bil Akademski glas list z bolj ali manj nepristransko uredniško zasnovo. Ko so izdajatelji lista končali študij, so list prodali nekaterim starim sodelavcem glasila. To je bila skupina, ki je že pod prejšnjimi izdajatelji bila boj za izpopolnitev tedanje univerze. Zaradi finančnih težav je Akademski glas izšel zadnjič 2. marca 1936. Pozneje, leta 1939, je prišlo do ponovnega poskusa izdaje Akademskega glasa, vendar je luč zagledala le prva in obenem zadnja številka.

Akademski glas se je v času svojega izhajanja neizogibno spopadel z dvema nasprotnima študentskima glasiloma. To je bila NAŠA MISEL, ki je izhajala iz društva Jadran in pa STRAŽA V VIHARJU. Slednja je bila list klerikalnih študentov, ki so videli v močni krščanski ideji in gibanju edino pravo orožje v boju proti marksizmu in komunizmu.

Prišlo je do nekaterih poskusov za izdajanje glasil, ki pa so se končali že pri prvi številki. Tak primer sta edini številki revij NOVA MLADINA in revije NOVA OBZORJA. Tone Tomšič je delo prve označil kot intelektualistično in sektaško, kajti zavzemal se je za enoten nastop delavske in intelektualne mladine. Nova obzorja pa so izšla iz kroga članov kmečkega društva Njiva in je kot taka hotela dati svoj prispevek k pravilnemu usmerjanju kmečkih izobražencev, pa tudi mlade generacije nasploh. To je bilo obdobje delova-

1/ Odgovorni urednik Jugoslavije je bil Janže Novak, ki je v listu širil svojo prepovedovsko ideologijo. Zanimalo ga je predvsem socialno vprašanje, bil pa je proti boljševizmu, ki ga je smatral le kot razpoloženje ekstremistov.

2/ Zahteva po enotnem cenzusu je bila postavljena že leta 1920. Danes, 57 let pozneje pa slovenski študentje zahtevamo isto.

objavljali v občasnih brošurah. Tako so prizadeto spremljali, komentirali in pojasnjevali vsa aktualna vprašanja, ki se tičejo posredno ali neposredno študentov, od specifično študentskih problemov pa do vprašanj slovenske nacionalne perspektive ter do mednarodnih dogodkov, predvsem do ogroženosti malih narodov, do eskalacije fašizma v Evropi, do vprašanj ogroženosti kulture itd. Iz tega pisanja se je vedno bolj jasno artikulirala zavest, da problemov slovenske univerze in položaja študentov, pa tudi tim. slovenskega vprašanja in vprašanja Jugoslavije v celoti ni mogoče rešiti drugače, kot s korenito spremembo vseh družbenih odnosov. Tako je levica postala del tistih političnih tokov in teženj v slovenski družbi, ki so zavračale obstoječe družbeno stanje v slovenskem in jugoslovanskem družbenem prostoru in v imenu novega in pravičnejšega družbenega reda.

V tej drugi polovici desetletja in na predvečer vojne pa se je tudi akademska levica naglo konsolidirala v organizacijskem pogledu in homogenizirala v idejno političnem pogledu. K tem procesom so prispevali predvsem tisti študenti, ki so se vrnili iz ječ in so se znova vključevali v delo na univerzi, potem ko so prestali daljše zaporne kazni, na katere so bili obsojeni v prejšnjem razdobju. Ti študentje so se uveljavljali kot najbolj angažirani aktivisti komunistične leve. Poleg tega je kongres KPS na Čebinih dal impulze za trdnejšo politično organizacijo in za čvrstejšo idejno usmerjenost.

Jedro leve so bili vedno številnejši člani KPS in SKOJa. Druge politične formacije v Sloveniji na akademsko levico niso imele nikakršnega vpliva in v tem smislu lahko trdimo, da je bila akademska levica kljub nekaterim notranjim razlikam, ideološkim konfliktom in razhajanjem komunistična levica. Toda v procesu njene idejne homogenizacije je neogibno prišlo tudi do različnih mnenj in pogledov na politične dogodke v svetu ter do trenj in konfliktov. Posebej je treba poudariti, da to niso bili konflikti med komunisti in nekomunisti, čeprav bi bilo mogoče sklepati iz medsebojnih ocen in takrat veljavnega vokabularja tudi drugače. Tako so prizadevanja po čim popolnejši idejni monolitnosti postavila na rob celo vrsto uglednih in znanih Njivašev, kasneje pa še bolj očitno in z večjim poudarkom nekatere člane Slovenskega kluba. Neposredni povodi takih idejnopoličnih spopadov so bili enkrat bolj očitni, drugič pa manj. V bistvu pa je šlo v večini primerov za nepopustljivo vzpostavljanje idejne enotnosti in organizacijske discipline, ki ni dovoljevala ne dialogov, ne dvomov in ne skepse. To na eni strani. Na drugi strani pa je šlo za bolj ali manj utemeljene ugovore in pomisleke proti takšni in tako zahtevani organizacijski čvrstini in ideološki čistosti ter za pomisleke, ki v slovenskem prostoru niso bili nekaj izjemnega in novega; saj so se tako ali drugače podobna vprašanja pojavljala v mednarodnem komunističnem gibanju po vsej Evropi v času med obema vojnoma. Toda kar je bilo to pot novo je bilo, da je komunistično jedro zahtevalo izločitev vseh oponentov in disidentov ne le iz stranke, temveč iz levih organizacij na sploh. Komunistična levica je tako dočakala razpad Jugoslavije zares kot najbolj kompaktna v organizacijskem pogledu, ideološko najbolj homogena in akcijsko najbolj usposobljena. Ni pa odveč pristaviti, da sam kot udeleženec teh konfliktov, ne vem za nikogar od takratnih oponentov, ki so bili tako ali drugače potisnjeni ob stran, da so v času narodno osvobodilnega boja stopili na stran sovražnikov, okupatorja ali narodnih izdajalcev. Nasprotno, mnogo od njih jih je padlo v partizanih, drugi pa so aktivno sodelovali v NOB ali životali v koncentracijskih taboriščih.

V DNEH SILNE EKSPANZIONISTIČNE POLITIKE FAŠIZMA IN PROTİKOMUNISTIČNE GONJE CERKVENE HIERARHIJE SO SE IDEJNA PRESTRUKTURIRANJA DOGAJALA TUDI V ŠTUDENSKIH VRSTAH KATOLIŠKEGA IN NACIONALISTIČNEGA TABORA. KAJ SE JE DOGAJALO PRI NJIH?

Mnogo bolj dramatične pa so bile posledice idejno politične diferenciacije v katoliškem taboru. Ideološko najbolj militantna in s cerkvijo ter s stranko, ki je bila na oblasti, najbolj povezana in nestrpno antikomunistično razpoložena skupina katoliških akademikov se je l. 1936 organizirala kot samostojni klub Straža v viharju. Pred tem so bili po svojem glasilu „Straža v viharju“ imenovani Stražarji člani raznih katoliških akademskih društev. V tej drugi polovici desetletja pa so se samostojno organizirali in s svojo vehementnostjo in agresivnostjo pridobili najpomembnejše mesto v katoliškem študentskem taboru. Skupaj s tim. Mladci, drugo ekstremno katoliško skupino, od katere so se razlikovali le po manj pomembnih organizacijskih stališčih, so bili Stražarji jedro tim. antikomunistične ofenzive, pa tudi glasni aktivisti protiljudske in klerikalne fronte izven univerze.

Pritisk, ki so ga vršili Stražarji na druge katoliške študente in njihova dosledno destruktivna politika med študenti, njihov fašistoidni totalitarizem je samc pospešil proces diferenciacije v katoliških vrstah. Oponenti stražarskemu klerofašizmu so se zbirali v Zarji. Sprva se je konflikt odvijal le znotraj katoliških vrst, kasneje pa je udaril tudi navzven. Ko so Stražarji minirali vsako napredno študentsko akcijo in vsako vprašanje slovenskih študentov obravnavali zgolj z vidika svoje protikomunistične zaščitnosti, so se tudi napredni Zarjani od njih javno distancirali. Začeli so sodelovati z levico in tako okrepili fronto proti fašizmu in klerofašizmu. Ta razklanost, ki se je vse do napada na Jugoslavijo stopnjevala, je prišla do izraza in se zaključila tudi po

razpadu Jugoslavije. Večina naprednih Zarjanov, pa tudi nekateri drugi katoliški študentje so se priključili narodno osvobodilni borbi. Stražarji in ostali protagonisti antikomunistične fronte pa so se znašli na izdajalskih, večinoma belogardističnih položajih.

Manj ostro je potekal podoben proces v zadnjih letih pred vojno tudi v nacionalno liberalnem taboru. Tam so bili študentje, ki so bili organizirani v društvu Jadran, oz. po letu 1938 v društvu Jugoslavija orientirani sicer jugoslovansko nacionalistično, vendar pa mnogi od njih patriotsko in neobremenjeni z antikomunistično ideologijo. Ti so se že v času, ko je deloval na univerzi narodno obrambni blok iz resničnega patriotizma odločili za sodelovanje s komunistično levico. Toda poleg njih je delovalo v nacionalističnem taboru še društvo Edinstvo, ki pa je zavzemalo bolj radikalno nacionalistična velikosrbska, in včasih celo fašistoidna stališča. Trenja med enimi in drugimi se niso posebej odražala na akademski življenj. Toda čim bolj se je bližala vojna, so poleg iskreno patriotsko orientiranih Jadranašev tudi nekateri člani Edinstva začeli odstopati od svojih netolerantnih stališč in začeli sodelovati s komunistično levico. Tudi ti so se kasneje vključili v vrste aktivistov NOB, mnogi od njih so odšli tudi v partizane, drugi pa so se ali pasivizirali, ali pa so se organizirali v plavogardističnih in ljutičevskih formacijah.

nja SKOJ, ki je imel svoje legalno glasilo MLADA POTA,³ ki sicer ni bil tipični študentski list, vendar ga je vredno omeniti že zaradi tega, ker so v njem sodelovali predvsem visokošolci (študenta prava Dušan Kveder in Ivan Bratko, študentka filozofske fakultete Lidija Šentjarc ...).

Levičarji so s prenehanjem izhajanja Akademskega glasu doživeli izgubo, ki je bila premoščena že septembra 1936, ko je izšla prva številka „akademskega glasila za univerzna in javna vprašanja“ z naslovom „1551“. Njegov prvi urednik je bil Uroš Kreigher. List je spremljal delo predvsem levičarskih študentskih klubov. Za cilj so si postavili vzgojo strokovnjakov, ki bi tudi strmeli za boljšim življenjem malega človeka. Zahtevali so slovensko narodno in politično samoodločbo in bili so proti centralizmu, ki ga je vsiljeval Beograd. Glasilo se ni hotelo podrežati programu nobene od slovenskih političnih strank, zato je bila njegova dejavnost nujno skromnejša. Rešitev slovenskega narodnostnega vprašanja je pričakovalo v prvi vrsti od inteligence in pa še posebej od samega sebe. Naprednejši pa je bil ilegalni list SLOVENSKI ŠTUDENT. To je bilo pravzaprav glasilo Ljudske fronte. Izdajalo ga je univerzitetno vodstvo komunistične stranke, največ prispevkov pa je prispeval tedanji sekretar univerzitetnega komiteja Vladimir Krivic. List si je zastavil tri osnovne točke svojega programa:

1) Slovenski študentje hočejo popolno enakopravnost Slovencev in v tej zvezi nemoten razvoj slovenske kulture in znanosti.

2) Slovenski študentje hočejo odpravo socialnih razlik

3) Slovenski študentje hočejo uvedbo vseh demokratičnih svoboščin in upoštevanje osnovnih pravic mladine.

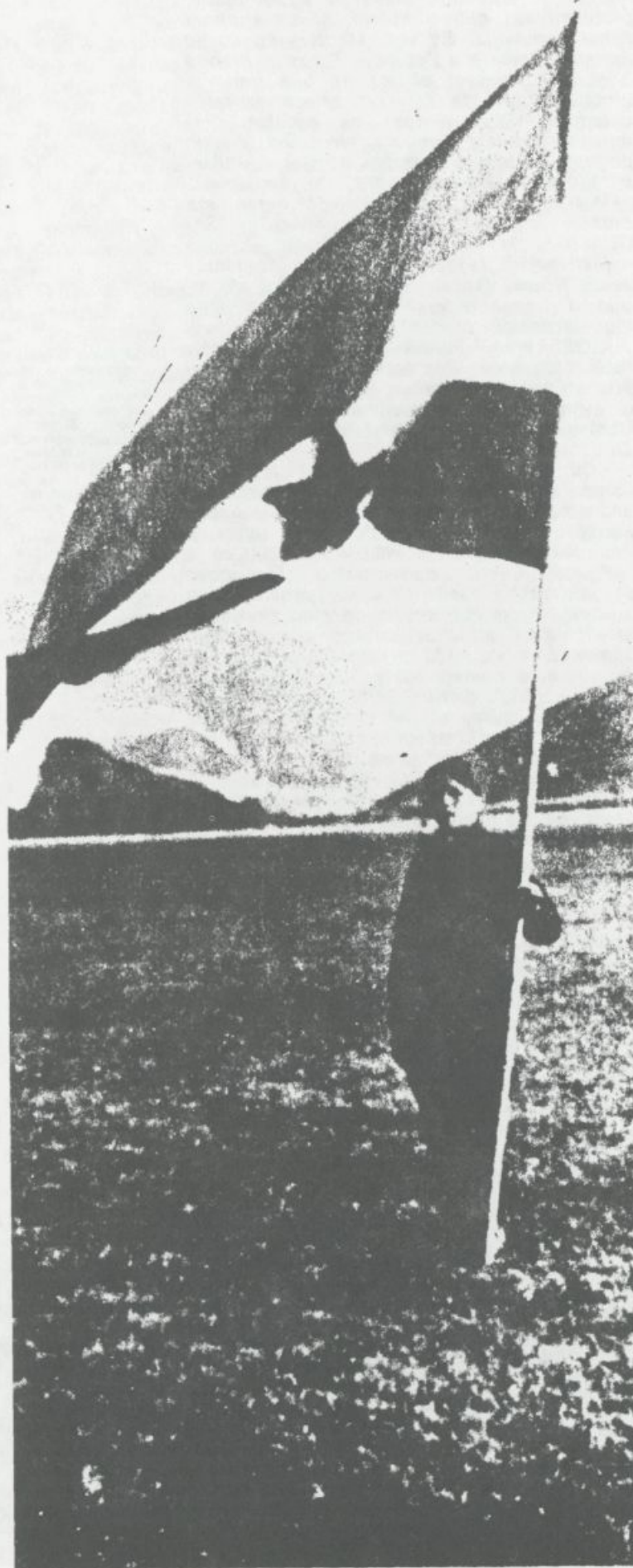
Slovenski študent pa je imel še eno pomembno pozitivno lastnost. V njem je namreč Tone Tomšič opozarjal na razcepljenost študentskih levičarskih vrst, ki so zanemarjale nujno potreben boj proti fašizmu. Prav protifašistična usmerjenost je bila ena pglavitnih značilnosti ilegalnega Slovenskega študenta.

S tem je pregled bolj ali manj pomembnih študentskih glasil med obema vojnama končan. Morda velja še omeniti, da je v tem obdobju izhajalo okoli dvajset listov, danes pa slovenski študentski prostor pokrivata dve glasili in sicer mariborska Katedra in ljubljanska Tribuna.

Janja Klasinc

3/ Mlada pota so, predhodnik današnjega informativno političnega glasila ZSMS "Mladina".

4/ Vsi podatki vzeti iz knjige Slavka Kremenška "Slovensko študentovsko gibanje 1919-1941".

ŠTUDENTSKA GIBANJA NA LJUBLJANSKI UNIVERZI NA PREDVEČER DRUGE SVETOVNE VOJNE

TEKST, KI SMO MU DALI REDAKCIJSKI NASLOV „ŠTUDENTSKA GIBANJA NA LJUBLJANSKI UNIVERZI NA PREDVEČER DRUGE SVETOVNE VOJNE“ JE NAS TAL KOT PLOD RAZGOVORA, KI STA GA IMELA ODGOVORNI UREDNIK IN UREDNIK ZA TEORIO S TOV. VLADOM VODOPIVCEM KONEC PREJŠNJEGA MESECA NA NJEGOVEM DOMU.

KAJ MENITE, KATERE KOMPONENTE SO NAJBOLJ VPLIVALE NA POLITIČNO, IDEJNO GRUPIRANJE NA LJUBLJANSKI UNIVERZI V TRIDESETIH LETIH?

Univerza zaradi svojega mesta in funkcije v družbi praviloma že od nekdaj bolj ali manj predstavlja „mikrokosmos“ svoje nacionalne, politične in socialne skupnosti. S tem hočem reči, da gledano s štiridesetletne retrospektive na politični utrip in študentska dogajanja na ljubljanski univerzi — predvsem gre za politično grupiranje, idejna opredeljevanja in aspiracije ter glavne aktivnosti študentov ljubljanske univerze — ti dogodki, idejni tokovi in politični konflikti odražajo tokove grupiranja ter politične in socialne polarizacije, ki so se vršile na predvečer vojne tako v slovenskem, kot jugoslovanskem socialno družbenem prostoru.

Težko bi sicer trdili, da nam primerjava med socialno strukturo slovenskega življa na sploh in med strukturo študentske populacije iz tistega časa tako oceno preprosto potrjuje. Toda zanesljivo lahko rečemo, da so iste politične, socialne in gospodarske situacije, ki so povzročale naglo politično in idejno polarizacijo in pregrupacijo v slovenski družbi vplivale tudi na politične in idejne tokove na ljubljanski univerzi.

KATERE ORGANIZIRANE SKUPINE SO DELOVALE V TEM OBDOBJU NA UNIVERZI, KAKŠNE SO BILE NJIHOVE IDEJNE USMERITVE, NJIHOVA MOČ, ŠTEVILČNOST IN NA KATERE ŠIRŠE DRUŽBENE SKUPINE SO SE NAVEZOVALE?

Če bi hotel v kratkem, ustrezno temu razgovoru, prikazati politične in idejne usmerjenosti, ki so se od srede tridesetih let dalje uveljavljale na študentski sceni ljubljanske univerze — ta čas sem se namreč neposredno udeleževal študentskega in idejnega političnega življenja — potem mislim, da se lahko omejim na tri globalne skupine, ki so bile v tistem času dominantne kljub temu, da je na videz dva do tri tisoč študentov številna populacija bila organiziranih v skoraj štiridesetih političnih, strokovnih in drugih študentskih društvih. Na prvem mestu gre omeniti tim, katoliški tabor, ki je bil med seboj še organizacijsko povezan v Akademsko zvezo in ki je štel pet do šest društev. To je bila številčno najmočnejša politična skupina, ki je bila deloma pod vplivom takrat vladajoče politične stranke JRZ, deloma pa je bila pod vplivom desidentov te stranke, tim. krščansko socialistične opozicije in stare SLS, ki se je od JRZ oddvojila, ko je ta njen slovenski del postal vladajoča stranka.

Drugi tabor je bil nacionalističen, kakor smo ga imenovali, deloma pod vplivom bivše režimske stranke JNS ali tim. slovenskih liberalcev, deloma pa pod vplivom takrat nastajajočega fašistoidnega jugoslovanskega ljotečevskega gibanja. Po številu temu enakovreden, temu v zadnjih letih pred vojno, pa kvantitativno verjetno še močnejši, je bil tretji tabor akademske levice, katerega najaktivnejše jedro so predstavljali člani KPS.

Seveda takšen globalen prikaz o idejnopoličnih strujah med študenti na ljubljanski univerzi še ne pove veliko. Kot v celotnem jugoslovanskem in slovenskem prostoru so v vsakem od teh taborov potekali procesi idejne diferenciacije, radikalizacije in homogenizacije ob istovrstnem konfrontiranju in idejno političnem razhajanju posameznih skupin ter političnem profiliranju, ki je bilo nekakšna priprava za opredeljevanje po razpadu in okupaciji Jugoslavije.

Vse to dogajanje je razumljivo le v širšem političnem in socialnem kontekstu, tako slovenskem kot jugoslovanskem, obenem pa tudi vse širšem mednarodnem kontekstu. Politična, socialna in ekonomska kriza v Sloveniji in Jugoslaviji se je v tistih zadnjih petih, šestih letih pred vojno vedno bolj zaostrovala in poglobljala. Vladajoča buržoazija v Jugoslaviji je sicer zamenjala slovenskega zaveznika, toda „slovensko vprašanje“ je ostalo prav tako odprto kot pred tem, ko je bila največja slovenska, t. j. katoliška stranka v opoziciji. Nacionalističen ali nekoč liberalen tabor v Sloveniji, organiziran v JNS je bil kom-

promitiran zaradi sodelovanja v šestojanuarski diktaturi, v političnem življenju je dobival marginalno vlogo, saj je bil brez vsakega političnega koncepta in brez kakršnekoli opore pri slovenskih množicah. Oba tabora pa sta se vedno bolj zavedala, da predstavlja največjo nevarnost za ohranitev obstoječega stanja radikalizacija množic v mestu, v industrijskih središčih in na tradicionalno katoliškem podeželju. Protagonist te radikalizacije in politične grupacije pa je bil tim. tretji tabor, ki se je formiral kot Zveza delovnega ljudstva in katerega jedro so bili komunistični aktivisti. Ta ocena je bila seveda popolnoma točna.

Ob vsem tem se je pa fašistična nevarnost približevala jugoslovanskim mejam. Fašistični petokolonaši in maskirani agenti nemškega nacionalsocializma so se arogantno in nekontrolirano gibal po slovenskih mestih in podeželju ter skoraj nemoteno opravljali svojo propagando. Kajti vladajoči režim je omahljivo kolebal med privrženostjo Zapadu in med pristajanjem na agresivne zahteve nemškega imperia- lizma. Vsi ti procesi so našli svoj odmev tudi v političnih in idejnih gibanjih študentov ljubljanske univerze.

NA KAKŠEN NAČIN SE JE IZRAŽALA DEJAVNOST ORGANIZIRANIH SKUPIN ŠTUDENTOV IN KAKŠEN VPLIV SO IMELE ŠTUDENTOVSKÉ SKUPINE NAVZVEN?

V drugi polovici tridesetih let so nekatera pred tem aktualna specifično študentska vprašanja, za katerih reševanje so se zavzemali študentje vseh političnih orientacij, stopila zaradi omenjene zaostrene notranje in zunanje politične, pa tudi ekonomske in socialne situacije nekoliko v ozadje. Slej ko prej pa se je nadaljeval boj študentov za izpopolnitev ljubljanske univerze: za popolno medicinsko fakulteto, za nove tehnične inštitute, pa tudi za rešitev nekaterih drugih perečih vprašanj, ki niso bila neposredno povezana z univerzo, kot npr. za novo ljubljansko bolnišnico. Ta boj je pomenil nadaljevanje akademskih akcij še iz prejšnjega razdobja s tem poudarkom, da gre za zahteve v jugoslovanski državni skupnosti zapostavljenega slovenskega naroda. Del katoliških študentov, ki je v času opozicije katoliške stranke pri podobnih akcijah sodeloval, se je ne samo v drugi polovici tridesetih let tem akcijam odpovedal, temveč jih je miniral s tem, da se je boril za vodstvo v odborih, ki so vodili te akcije. V resnici jim je tudi uspelo to vodstvo dobiti v roke, te akcije zvedeniti, s čimer jim je uspelo, da niso bili več opozicija“ lastnemu režimu.

Tudi na ljubljanski univerzi so se zaradi nevarnosti zamer v Evropi in na svetu in zaradi obrambe pred nevarnostjo fašizma organizirale sekcije, takrat že po vsej Evropi razširjenega, gibanja za mir, svobodo kulture in za obrambo pred fašizmom. Te sekcije so se pripravljale, da pošljejo svoje delegate tudi na kongres za mir, ki se je l. 1936 vršil v Ženevi. Tudi pri teh akcijah so sprva sodelovali katoliški študentje, kasneje pa so se od njih distancirali, češ da gre za akcije mednarodnega boljševizma, s čimer pa so onemogočili, da bi se slovenske študentske delegacije udeleževale nadaljnjega dela ženevskega kongresa.

Tretja pomembnejša skupna akcija v tem razdobju je bila narodnoobrambna značaja. Leta 1937 formiran narodno obrambni blok naj bi dajal vzpodbude za razne narodnoobrambne akcije in manifestacije tako na sami univerzi kot na slovenskem podeželju, zlasti na tistih področjih, kjer je bila fašistična, petokolonaška propaganda najbolj razširjena. Tudi ta akcija se je izživila konec leta 1939 in je samo še formalno obstojala l. 1940. Sprva so se distancirala od nje, zaradi pritiska ekstremne katoliške desnice, vsa katoliška akademska društva, razen akademskega društva Zarje, ki je bilo takrat že v odprtem konfliktu s katoliškim vodstvom. Nato so še profašistične skupine v nacionalističnem akademskem društvu izsilile formalni izstop iz narodnega akademskega bloka. Končno pa je tudi akademska levica terjala, da se po nemško ruskem paktu značaj narodno obrambnega dela v skupnem delu spremeni in prilagodi novo nastali mednarodni situaciji.

VELIKO VLOGO JE V TISTEM ČASU IMELA TIM. AKADEMSKA LEVICA, ORGANIZIRANA PREDVSEM V SLOVENSKEM KLUBU. LAHKO OPREDELITE MESTO IN POMEN LEVICE V UNIVERZITETNEM PROSTORU, PROBLEME, S KATERIMI SE JE SPOPRIJEMALA IN PREDVSEM IDEJNO DIFERENCIACIJO ZNOTRAJ AKADEM- SKE LEVICE IN SLOVENSKEGA KLUBA.

Akademska levica je bila v drugi polovici štiridesetih let gotovo najbolj aktivna študentska skupina na ljubljanski univerzi. S svojimi številnimi iniciativami in z aktivnostjo svojega članstva je dajala ton in usmerjala večino že prej omenjenih študentskih akcij, pa tudi številnih drugih, manjših. Proti koncu štiridesetih let je, ne glede na svojo številčno moč, docela obvladovala politično sceno na ljubljanski univerzi. Levičarski študenti so bili organizirani v tem času predvsem v dveh društvih, v Njivi in Slovenskem klubu. Poleg tega pa so imeli v vrsti strokovnih akademskih društev v rokah vodstvene položaje in so bili obenem najaktivnejši v akademskih društvih izven Ljubljane. Njihova glasila so bila: „1551“ in ob koncu tega razdobja Akademski glas ter Slovenski študent, poleg tega pa so svoja stališča, poglede in ocene

UREDNIŠTVO TRIBUNE SE ISKRENO ZAHVALJUJE TOV. PROF. DR. BORISU PATERNUJU, TOV. MARIJI STANONIK IN ŠTUDENTOM SLAVISTIKE, KI SO S SVOJIM DELOM, STROKOVNO POMOČJO IN PRIPRAVLJENOSTJO OMOGOČILI PREDSTAVITEV NEZNANE SLOVENSKE POEZIJE IZ NOB. UPAMO, DA BO NJIHOVO DELO KMALU IZDANO TUDI V KNJIŽNI OBLIKI.

B. Paternu — M. Stanonik NEZNANO SLOVENSKO NARODNOOSVOBODILNO PESNIŠTVO

Pred nekaj leti so se študentje slovenske književnosti filozofske fakultete v svojem skupinskem seminarskem delu lotili sistematičnega in mentorsko vodenega zbiranja ter raziskovanja neznane pesništva, ki je nastajalo v času NOB. Gre za pesmi, nastale v partizanih, v partizanskem zaledju, v taboriščih, med izgnanci, med prisilnimi mobiliziranci na nemški in italijanski strani, v njihovih kazenskih enotah in še kje. Po muzejih, pri mnogih hraniteljih in iz tiska se je doslej nabralo že čez 7000 večinoma neznanih ali pozabljenih besedil. Napisali so jih ljudje najrazličnejših osebnih usod, starosti in poklicev; med neznanimi avtorji najdemo vse od komaj pismenih do takih z najvišjo izobrazbo. Gre za kulturno dokumentacijo, ki je izjemna in po svoje pretresljiva. Kdo vse in v kakšnih položajih je med osvobodilnim bojem prišel za pero in začel pisati stihe, tudi če tega ni počel nikoli prej in morda tudi nikoli pozneje več ne! Odporniška in osvobodilna gibanja okupiranih dežel so med zadnjo vojno dala mnogo pesmi. Toda na zemljevidu uporne Evrope iz let 1938 do 1945 ne bo najti mesta, kjer je bilo napisanih toliko pesemskih izpovedi boja in stiske kot na majhnem ozemlju Slovenije. Dvomimo lahko, da bi kjerkoli našla partizanska glasila prostor za tako izrazite pogovore o literarnih rečeh, celo o rimi in verzu, kot so jih našla slovenska tudi v najbolj krvavem frontnem položaju. Nepoučeni opazovalec bi lahko rekel, da literarna obsedenost Slovencev ni minila niti tam, kjer mine vsakogar ...

Razlogi za vse to so danes deloma znani, deloma pa tudi ne. Vsi vemo, da je bila kulturna organiziranost NOB in ilegalnega tiska nekaj, kar je tu postaviti na prvo mesto in kar je imelo pomembne izkušnje že v predvojnem delavskem gibanju. Redkeje pomislimo na starejše zgodovinske okoliščine. Na to, da se je slovenski narod dolgo uveljavljal in branil prav s pesništvom in da je bila literatura ena izmed glavnih poti, po kateri so se Slovenci začeli konstituirati kot narod. Naš človek je tudi v šoli doživljal poezijo predvsem kot narodno obrambno in osvobodilno početje.

Gradivo pa poleg teh vprašanj odpira tudi taka, ki sodijo v ožji krog literarne znanosti. Zakaj in v kakšnih okoliščinah sploh nastaja človekova potreba po pesniškem izražanju sebe in skupnosti, potreba po jeziku, ki ni jezik navadnega sporočanja? Kako je z razmerjem med „obliko“ in „vsebino“ v položaju prvinske stiske in volje k obstajanju? In kadar ni znanja, ki bi vso reč lahko estetiziralo, omililo ali sploh formalno obvladalo? Kako je z razmerjem med osebnim in skupinskim, nastalim v tako izpostavljenem zgodovinskem položaju? In kaj je ali naj bi bilo to skupno danes?

Vprašanj, skozi kakršna je moralo doslej okoli 40 študentov s svojimi nalogami in referati ter njihovih seminarskih kolegov, ni konca.

Iz arhiva pesmi nekaj zgledov.

Avtor pesmi je Janez Perat iz Bistrice v Podjuni. Kot prisilni mobiliziranec v nemško vojsko jo je napisal 29. avgusta 1941 na ladji "Oldenburg", ki je plula proti Arktiki.

Na ladji „Oldenburg“

V jamborih cvili in stoka vihar,
stresa jeklene vrvi.
Čez horizont črne oblake podi
in riše v njih slike prečute noči ...

Gluha in nema je naša resnica ...
Sto mož je tišina objela.
Kot da bi srca hrepenela
po pragu domače vasi ...

Predani penečim valovom ...
Kljubujemo sili morja.
Na daljni mi plovemo sever.
V mistih pa vsi smo doma ...

Če z Arktisa več se ne vrnem,
teh belih ledenih ravnin ...
Mi šmihelski zvonovi zapoje
na vernih duš dan v spomin ...

Pesem je napisal Albin Weingerl-Črček (1923), študent — kulturnik in komisar bolnice med ofenzivo 20. 12. 1944 v Gorenji vasi nad Škofjo Loko.

Madona!

Madona!
Obraz?!
Ga ni!
Le osmojena luknja,
Mlaka krvi,
strte pesti
in preluknjana suknja ...
In on!
Gre mimo.
In glas vesti?
Ga ni!
Madona!

Madona!
Srce.
Ga ni!
Je otopelo.
Vsak čut
ljubezni požrlo je sovraštva žrelo.
Kdo se je
satanovo seme
med nas?
Prokleta!
Madona!

Madona!
Udari!
Navali!
Iztrebi vsako seme zla!
Pest in kopito
hudiču daj v obraz!
Življenje novo
priti mora!
Ni hudič!
Madona!

Rezijanskemu dekletu

Na Kaninu planinke nabiram,
sam; tovariši so šli naprej.
V doline, čez gore se oziram,
kjer s sovražnikom bil sem se prej.

Bele rožice zate nabiram,
na vrhovih naših meja,
vesel, ko se s hribov oziram,
kjer zarja svobode se že smehlja.

Ti pa, lepa, mlada Rezijanka,
ki šivaš in pereš za nas,
že čakaš nestrpnost na uro sestanka,
ko z zvezo mladine hitela boš v vas.

Pod pesmijo je podpisan Boris. Drugi podatki niso znani.

Moj mitraljez

Boris Globočnik-Damjan (1915), kmet — namestnik komandirja čete v Gorenjskem odredu je pesem napisal novembra l. 1943 v Martinjem vrhu nad Selško dolino, ker je primanjkovalo prispevkov za odredno glasilo. Po avtorjevem pripovedovanju je to njegova edina pesem.

Kako negiben si in mrk
tu v zasedi,
Ko čakamo ob cesti beli,
ves z vejami zastrt.
Saj le si stroj,
brez mene nič
in vendar sem te gledal, ne enkrat,
kako oživiš.
Ko zarjoveš, zabučiš,
kot da povelja nam deliš,
vsi ubogamo tvoj trdi glas,
ti vodi, goni v borbo nas.
Iz cevi bruhaš ogenj, smrt,
izbiraš žrtve iz sovražnih vrst.
Saj nisi ti, sem jaz — mi vsi,
ni svinec, kar iz gobca ti hrumi,
le naše maščevanje, gnev, ki tu mori.
Mori, smej se in vihraš!
Za rafalom žanje naj rafal.
Kako ti lep je glas,
Ta — ra — ta — ta — ta — ta.
Kako se krohotaš
In ves si živ — srce imaš!

Končan je boj ...
Mi v rokah spet si ves hladan,
le mtrvo jeklo — stroj.

Pesem je nastala na Mokercu decembra l. 1942. Njen avtor je Vinko Sumrada-Radoš (1916), trgovski pomočnik — politkomisar 2. bataljona Sercejeve brigade.

Komisar

Kadar se naš bataljon postroji
predno na akcijo z Mokerca gre,
zbor partizanov oko preleti
in mi tesnoba vznemiri srce.

Svoje tovariše zrem komisar,
od borca do borca ugiba pogled;
komu nocoj prizanese vihar,
kdo bo v spopadu omahnil zadet?

Božam obrazov živ krog naokrog,
fante postavne, plečate može,
vmes nekateri še skoro otrok
prišel iz šole je k nam v gore.

Vidim v srca jim, kjer skrb pritajena
želje po ljubih domačih budi,
kje mati je mila, ljubica, žena,
ali še sinko v zibelci leži.

ali ognjišče je grom razdejal,
kod si predragi iščejo kruha,
kdo bo sirotam na tujem postlal,
roka sovražna je kruta in gluha.

Vojna za čustva človeka ne zna,
med vojno in čustvi sožitja pač ni,
vojna se ne meni za stiske srca,
vojna le rani, ubija ljudi.

Tovarišev zbor motrim, komisar.
Koga ubije svinčeni udar?
Kje zazijala bo sveža vrzel,
ko po vrnitvi bom fante preštel?
Morda, o morda pa jutri ta čas
na zboru večernem bom manjkal le — jaz!

Taščica in deček

Avtorica Dorca Kraljeva (1913), gospodinja, je pesem napisala l. 1943 v Trzinu, ko je padel njen brat in zapustil ženo in sina.

Vsak dan v zimi taščica mala
na kuhinjskem oknu je vasaovala,
zrna je mamica tja natrosila,
ptičke uboge je vedno ljubila.

Vrabčki in taščica so se gostili,
skakljali, čebljali, prešerno lovili,
ko noč je tihotna zemljo pokrila,
v grmu bezgovem je taščica snila.

Zakaj le danes taščice ni,
Janko vprašuje skrbnih oči,
mamica v grm bezgov pogleda,
Jankotu pravi resna in blede.

V snegu sledi so sosedove mačke,
glej, prav do grma so vtisnjene tačke.
Taščice najine, Janko več ni —
snegec pod grmom je rdeč od krvi.

Grda je muca, zlobna, hudobna,
kaj ji storila je taščica drobna,
mamica, v srčku mi je hudo,
še ti imaš, mamica, solzno oko.

Da, mamica dé in zaihti,
še bolj je bil sneg rdeč od krvi,
ko očka pod grmom zadel je rafal
in ti si sirotek sam z mano ostal.

Tako je zapisala Vida Kováč s tintnim svinčnikom na okenski podboj gestapovske ječe v Dravogradu v celici št. 3.

Vse mine, vse se
spremeni

Vse mine, vse se
spremeni, saj
up na svobodo
tak daleč več ni.

Tone Pipan-Črtomir (1918) dipl. slavist je pade 7. 11. 1944 pri Ajdovščini po komaj nekaj mesecih svojega partizanovanja kot zredno zavzet kulturnik. Do odhoda v partizane je bil že od začetka vojne nemški vojni ujetnik v Berlinu. — Njegova pričujoča pesem je nastala verjetno nekje na Primorskem.

Požgani domovi

*Povsod vas vidim, strahovi
s črnimi kosi,mi,
z votlimi očmi,
domovi, domovi ...*

*Kot sfinge brez besed
stojite ob cestah;
popotnika je strah,
da je umrl svet.*

*V molk skrivate povest
strahotno naših ljudi,
solze in kri,
žgočo boleost.*

*Vaš molk nam v dušah zveni
kot klic k dejanju,
vaš molk nas vse budi
k maščevanju.*

Tiho doživljanje

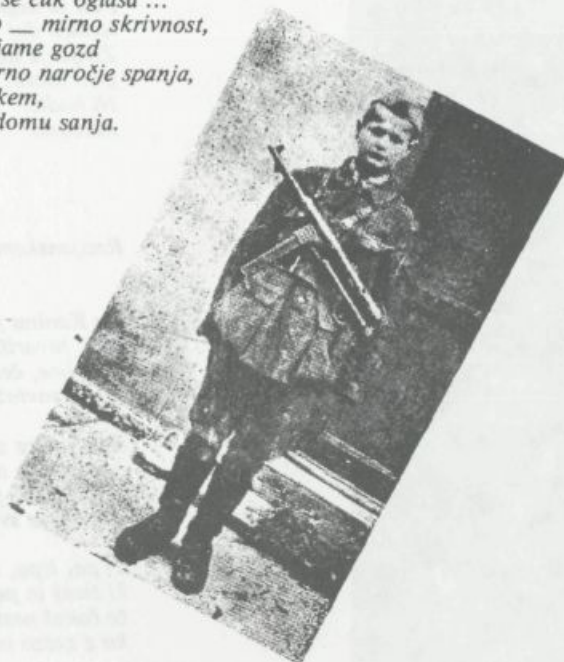
*Skozi gozdove, čez prelaze in gore
gre naša pot.
V seno dišeče, ki kosec ga seče,
legamo trudni.
Ko sonce vstane, tovariš oči si pomane
še trudne — in zeha
v jasno modrino, kjer oblaki beli
plovejo iz dalj.
Do opojne omame, nas slika prevzame:
pšenica, ki na poljih zori,
v južnjaku in žarkih sonca
skrivnostno šepče — šumi.
Studenci iz vrhov gorá bistrí tečejo
po skali v dir,
se penijo v slapih, brzicah veseli ...
v ravninski mir.
Čez gozdne steze duh se širi po divjini
in samoti.
Ob nemirnem letu metuljev ob poti,
raznobarvno pisanih
se opajam v tihem zamaknjenju kot stari oče
ob skrinjah risanih.
Ko nizko na zahodu dneva luč ugaša,
iz mraka smrek se čuk oglašá ...
Doživljam tajno — mirno skrivnost,
da vsega me objame gozd
in sprejme v mirno naročje spanja,
da v mahu mehke,
se mi o novem domu sanja.*

Milan Vrtačnik-Andrej Galeb (1906), učitelj, član okrožnega odbora OF — je pesem napisal v bolnici na Planini nad Semičem 1. 1944. Pobudo zanjo mu je dalo pripovedovanje nekega Notranjca, s katerim je govoril proti koncu 1. 1943. Sestra Zlata je bila 18-letna Marija Cepon, z Viča pri Ljubljani.

Balada iz kraške jame

*Dvanajst živih, jutri mrtvih,
saj odšel je Janez Slapar,
da preda nas vse fašistom,
brate svoje, partizane:
ranjene in oslabele.
Daj ti, sestra, draga sestra,
vse nas preje postreliti.
Žive ne, le mrtve smejo
oni v roke nas dobiti.
Saj se vrne Janez Slapar,
bratje moji, ne skrbite.
Saj odšel je, da pogleda,
če še sonce z neba sije,
če še ptice žvrgolijo,
če še hoste kaj šumijo.
On se vrne, ne skrbite!
Čuješ, sestra? Kaj volkovi
že so k nam se priklatali?
Saj jesen je šele prišla;
zima, kje je še za bregom.
To volkovi niso, bratje!
To šumijo v vetru hoste,
to vetrovi so iz gore,
ki so pravkar se zbudili.
Čuješ sestra? Kdo le tuli?
Kdo tak žalostno zavija?
Saj tako ne tulijo viharji,
saj tako zavijajo volkovi.
Kaj, če to so oni, če so to fašisti.
Kaj, če on je z njimi, bratje:
Janez Slapar.
Bratje moji, grem pogledat,
da povem vam le resnico.
Vi pa tiho mi bodite,
skoro se nazaj povrnem.
Sestra naša, oj, ne hodi,
ne zapuščaj svojih bratov,
tu ostani, to izpolni,
kar smo preje te prosili.
To so oni, sestra, oni.
Psi so z njimi, Janez Slapar.
Ne uidemo poginu.
Sestra, stóri, kar smo preje te prosili!
Ne izroči žive nas fašistom ...
Bratje, težko ... oj, kako
bi z vami to storila.
Vzemi puško, streljaj, sestra.
Streljaj hlabro, ne odlašaj,
da ne bo prepozno.
Zunaj! Čuješ? Zdaj so tik pred vhodom.
Govorica tuja, oj, besede klete.
Sestra, streljaj, psi so že pred vrati.
Sestra strelja. Brate strelja.
Smrt se po prostoru plazi.
Že pred jamo so sovragi.
Drugi, tretji, peti ...
Dragi bratje, saj ne morem,
več ne zmorem te morije.
Puška počí. Sama pade in umrje.
Kaj bo z nami, bratje, ki smo še ostali.
Sedem živih nas je še ostalo.
Bombo, sestra! Kje si, sestra?
Bombo, brate! Kdo jo zmore?
Eno bombo le imamo, to vrzimo.
Čakaj, brate, da se vrag prikaže.
Z bombo mu zapremo izdajalska usta.
Glej ga, volka, hoče gristi.
Glej, oči žareče — Janez Slapar.
Vrzi bombo, ne odlašaj.
Krepko vrzi in prižgi še mino.
Naj pogine — Janez Slapar in fašisti.
Konec, bratje. Konec Juda.
Žive ne, le mrtve naj dobijo nas fašisti.
Dvanajst živih — dvanajst mrtvih
in med nami sestra Zlata.
Tam pri vhodu: Janez Slapar
in deset fašistov črnih ...*

Pesem je nastala poleti 1944 na Otlici na Primorskem ob pripravah za zbirko *Pesmi borcev XXXI.* divizije. Njen avtor je, takrat še kmet — vojni dopisnik XXXI. divizije — Andrej Pagon-Ogarev (1907).

Minerci

Avtor pesni je Milan Medvešek-Drago (1922), dijak. Napisal jo je v maju l. 1944 na Hrastniku pod Planico pri Kranju v taborišču minerskega voda "Grintovec".

Dež drobno rosi,
kolona v mrak hiti,
tih je korak.

Stoj, veze ni!
Kolona postoji,
v dolini piska vlak.

Po vrsti gre šepet,
kaj je vruga spet,
nam se mudi!

V redu, veza je!
Kolona zopet gre
v gluho noč.

Kmalu bo polnoč,
pod nami Bitnje spi,
nikjer ni več luči,
le tam v daljavi Kranj
naznanja, da bedi.

Tišina — puške v roké,
čez tiho Sorško polje
kolona gre.

Ob progi vlak gori,
rdeče vse žari,
žito in trava,
grmovje in Sava
grmovje in Sava —
rdeči smo tudi mi.

Na progi smo, pozor!
Ti pojdi stražit gor,
ti greš na spodnjo stran.
Ostali na nasip,
pripravi vse za vžig,
brž eksploziv pod tir,
napelji žico v stran —
na progi vlada mir.

Mraz leze v kosti,
dež kar naprej rosi
na sključene ljudi.

Tedaj v daljavi pisk,
odzove se mu vrisk
iz naših src.
V dalji zabobni,
v temi dve luči,
počasi teče čas.

Sedaj bo tu pri nas,
Brž v zaklon vsi,
Užgi!!

Dež drobno rosi,
kolona spet hiti
skozi svetlo noč
v nove dni.

Pesem je odlomek iz libre-
ta za opero Partizanka
Ana, ki ga je napisal Smi-
ljan Samec-Slak (1912),
dramaturg — član kultur-
ne skupine pri vrhovnem
štabu, na Visu l. 1944.

Sama

O sinek moj, ti nerojeni,
umorjeni,
ki so v telesu mojem te zdrobili,
le kje zdaj spiš še nezbujeno spanje,
le kje zdaj sanjaš svoje mrtve sanje?
Očeta ko volka so ti ustrelili,
a mene so polblazno izpustili,
da z izgorelimi očmi
vse dni
ko ranjena samica iščem,
iščem,
kar davno že nikjer več ni.
Ko blede up
se stotič mi ospé
in kakor strup
me tisočič do dna izžge,
se sklonim trudna nad prgiščem
in suhe solze v votlo jokam.
A ne!
Pred njimi ne zastokam,
ki srebajo mi z lica bolečino,
o bolečino!
Ker vedi, sinko moj, ti nerojeni,
umorjeni,
da bil kljub vsemi si le ti edino,
kar bi z življenjem mi srce pojilo.
Tako ja zdaj, še ko bom najbolj sama,
ne bo nikoli me potolažilo:
„Mama!”

Pogled skozi okno

Kako je vse zeleno!
Zelen je travnik pred menoj,
zeleno tam drevesce neboljeno,
zelena je ograja, ki loči me s teboj.

Prek vsega je pripet zlat trak.
Odhaja sonce za nocoj
in spet bo tu sanjavi mrak,
ko v duhu znova bom s teboj.

Nebo je sinje kot kristal,
oblaki nosijo srebrni soj,
a zame le ograja raste iz tal,
ki loči, dravi me s teboj.

Pesem učiteljice Marije
Grzinčičeve (1914) je na-
stala v baraki v taborišču
Grüneberg v Nemčiji.

